

JURIIDILINE AJAKIRI

Õ I G U S

TOIMETUS:

R. Räägo
peatoimetaja

**E. Ein, K. Grau, T. Grünthal, H. Kadari, J. Kleesment,
A.-T. Kliimann, E. Maddisoo, A. Palvadre, K. Parts, J. Uluots**

S I S U.

Artiklid.

XIII Õigusteadlastepäev	49
Vihalem, Hugo: Uus Veksliseadus tegeleva juristi vaatekohast	54
Nurk, M.: Kaubandusõiguse allikate küsimusi Eestis	84

Riigikohtu tegelus.

Tsiviilosakond:

Kuidas peab notar tõestama, et vastav leping on pimedada isiku eest tema palvel kellegi teise poolt alla kirjutatud?	96
--	----

XIII Õigusteadlastepäev.

Tartu Õigusteadlaste Seltsi korraldusel peeti 14. ja 15. aprillil 1939 Tartus, Aia tänaval asuvas ülikooli hoone suures auditooriumis XIII Õigusteadlastepäev, millest võttis osa 85 õigusteadlast.

Päevakorras oli

reedel, 14. aprillil:

- 1) Päevast osavõtjate registreerimine kell 10.30.
- 2) Avamine kell 11.
- 3) Juhatuse valimine.
- 4) Tervitused.
- 5) „Talundite pärimine“, refer. prof. J. Uluots.
- 6) „Tsiiviilseadustiku eelnõu parandus-õiguse peajooned“, refer. prof. E. Ein.
- 7) Läbirääkimised referaatide kohta.

Laupäeval, 15. aprillil, kell 10 hom.:

- 1) „Uus veksliseadus“, refer. prof. A. Piip.
- 2) „Uus Veksliseadus tegeleva juristi vaatekohast“, refer. notar H. Vihalem.
- 3) Läbirääkimised referaatide kohta.
- 4) Resolutsioonide vastuvõtmine referaatide suhtes.
- 5) Päeval algatatud küsimused.

XIII Õigusteadlastepäeval ettekantud referaatide teesid olid järgmised.

I. Prof. J. Uluotsa referaat „Talundite pärimine“.

1. Talundite tsiiviilõigusliku pärimise probleem on seoses talundite üleminekuga omandiõiguse alusele ning ka kohati nende arvulise kasvuga.

2. Probleemi (p. 1) lahendamine ei ole igal pool teostu-

nud ühesuguselt, kuid märgata on tendentsi vastavale erinevuste loomiseks.

3. Erinormide (p. 2) õigustamise aluseks on talundite rahva- ja eramajanduslike erinevuste kui ka rahvaiibe vajaduste tunnetamine.

4. Majanduslike erinevuste (p. 3) tõttu peaksid talund ja ta koosseisu osad pärimisel olema hinnatud müügihinnast madalamalt ning vastavalt kuuluma kärpimisele sundosad, legaadid ja sihtmääratised, seejuures väljamaksmised seaduse jõul pikendatud. Kitsendused ei ole tegelikult tõhusad talundi käibelise koormamise kitsendusest.

5. Rahvaiibe vajaduste kaalutlustel (p. 3) talundi kõlvuliseks pärijaks saaks olla ainult lapsega isik, seejuures eesõigustatult see, kel on rohkem lapsi ja rohkem seost põllumajandusega; lapsega isik saaks olla vaid tingimuslikuks või tähtajaliseks eelpärijaks. Kitsendus toob lähedale mõtte siduda pärandaja eluajal talundi võõrandamist kõlvulise pärija nõusolekuga.

6. Nii majanduslike kui rahvaiibe kaalutlustel (p. 3) ulatuses tuleb normeerida talundi üleandmist juba pärandaja eluajal tulevasele pärijale, kuid mitte seevõrra omandusse kui asjakohasesse kasutusvaldusse ning muul viisil asjaosaliste õiguste kindlustamisega. Lähtekohaks tuleb võtta vabatahtlik üleanne, erandina ainult täpselt tähendatud juhtudel sunniviisiline.

7. Erinormid (p. 2) peaksid õigusliku käibe huvides kujundama mitte iseseisvat normistikku, vaid erinevate kehtivate materiaal- ja formaalseaduste juurde. Erinormidele alluvad talundid peaksid õiguskorra kindluse huvides olema määratud formaaltunnustega, seejuures seaduse alusel.

II. Prof. E. Eini referaat „Tsiviilseadustiku eelnõu pärandusõiguse peajooned“.

1. Tsiviilseadustiku eelnõus sisalduv pärandusõigus on ühtlane üle kogu Eesti riigi territooriumi.

2. Eelnõu pärandusõiguse aluseks on jäänud roomaõiguslik kontseptsioon pärandist ja suksessioonist.

3. Surma puhuks tehtavate korralduste režiimis on jäetud aluseks eratahte autonoomia; selle kitsendused on tingitud tungivast sotsiaalsest vajadusest ja õiglusest.

III. Prof. A. Piibu referaat „Uus veksliseadus“.

1. Uus ehk ühtlustatud veksliseadus on tingitud vajadusest ühtlustada vekslikäivet reguleerivaid norme rahvusvahelises ulatuses.

2. Üldiselt püsib ka ühtlustatud veksliseadus abstraktuse põhimõttel, kuid erineb 1932. a. veksliseadusest mitmeti vekslikäibe suurima painduvusega ja karmuse vähendamisega.

3. Peale süsteemi ümberkorraldamise toob ühtlustatud veksliseadus suurimaid muudatusi veksliosiste, pealkirjade, käendamise, sekkuse, protestimise korra, regressi ja aegumise alal ning tunnustab intresside määramist ja vääramatu jõu mõju.

4. Ühtlustatud veksliseaduse kehtimapanekut tuleb lugeda positiivseks nähtuseks.

IV. Notar Hugo Vihalema referaat „Uus veksliseadus tegeleva juristi vaatekohast“.

1. Veksliseaduses (RT 1938, 82, 731) lihtvekslite kohta ettenähtud sätted tuleks koondada eriseadustikku. Kui see võimalik ei ole, tuleks õigusteadlaste seltside algatusel moodustada eriteadlaste komisjon, kes üksikasjaliselt selgitaks, millised Veksliseadustikus käskvekslite kohta ettenähtud eeskirjad on kohaldatavad lihtvekslitele ja missuguses redaktsioonis. Komisjoni töö tulemused tuleks avaldada eraväljaandena, mis sisaldaks lihtvekslitele kohaldatud seaduselekti ühes põhistega.

2. Regressi materiaalsed eeldused tuleks kokkukõlastada meil kehtiva õigusega. Kui Veksliseaduse § 43 muutmise seadusandlikul teel peaks osutama võimaluks, tuleks 1. teesis ettenähtud komisjonile teha ülesandeks üksikasjaliselt selgitada, missugused § 43 ettenähtud eeldused on meil praegu kohaldatavad ja millistel juhtumitel.

3. Veksel tuleb esitada notarile protestimiseks vähemalt üks päev enne seda päeva, mil lõpeb Veksliseaduses ettenähtud tähtaeg protesti toimetamiseks. Kui seda normi ei ole võimalik kehtima panna seadusandlikul teel, tuleks ta tarvitusele võtta kindla ja eranditu tavana.

4. Vekli teksti muutmise (VS § 69) ja muudetud tekstiga vekslite käibest tuleks hoiduda. Eriteadlaste komisjon (vt. 1. tees) peaks selgitama, millistel asjaoludel ja missugusel

kujul on lubatav vekslite teksti muutmise ja kunas tulevad siin kohaldamisele KrS § 409 j.l. ettenähtud sanktsioonid.

5. Blankoveksel (VS § 10) on ka uue Veksliseaduse järgi jäänud paheks, kuigi sallitavaks paheks. Blankovekslite käibest tuleks kõigiti hoiduda. Veksliplangi trükitud tekstis peaks olema reserveeritud ainult üks koht maksutähtpäeva ja ainult üks koht vekslisumma märkimiseks.

6. Vekslid tuleks koostada nii, et neil oleksid kõik VS § 1 ja § 75 ettenähtud koostisosad, kuigi VS § 2 ja § 76 kohaselt kõik koostisosad ei ole tunnustatud olulisteks.

7. Klauseli „kuludeta regress“ (VS § 46 lg. 1) puhul tuleb tõsiselt silmas pidada vekslivaldajal lasuvat vekslite esitamise kui ka notifikatsiooni kohustust, eriti aga seda, et sundtäitmisele kuuluvad üksnes protestitud vekslid (TKS § 161¹ p. 3, 161³ p. 6, 161⁴ p. 1). Viimast asjaolu tuleb silmas pidada ka VS § 44 lg. 6 kohaldamisel.

Õigusteadlastepäeva avas 14. aprillil kell 11 e. l. korraldajate nimel vandeadvokaat K. Grau. Tervitades kokkutulnud õigusteadlaste peret ta märkis, et seekordse kokkutuleku põhjustajaiks on olnud üsna teravalt meie ellu lõikavad küsimused, ja nimelt pärimisõigus ja uus veksliseadus. Avaja avaldas lootust, et õigusteadlaste ühine töö suudab kuusa aidata nimetatud küsimuste lahendamisele ja arendamisele.

XIII Õigusteadlaste päeva juhatusse valiti prof. A. Piip, riigikohtunik T. Grünthal, Kohtukoja liige H. Vahtramäe, vandeadvokaat K. Grau ja Tartu Ringkonnakohtu esimees J. Sass.

Sekretariaat moodustati vandeadvokaat V. Randmetsa juhatusel. Sekretariaati kuulusid: vandeadvokaat J. Vain, õigusteadlane L. Veske, õigusteadlane Ella Makkar, adv. K. Toomsoo, õigusteadlane V. Ratasepp, kohtuametikandidaat Tarraste, õigusteadlane A. Mölder ja adv. Helmi Maikalu.

Tervituste osas võttis esimesena sõna Riigivolikogu esimees prof. J. Uluots. Kokkuvõttes märkis ta järgmist: Elame praegu rahutul ajal, kus meelde tuleb ütlus — relvade keskel seadused vaikivad. Kuid ka relvade võitluses on rahvad võitjateks või kaotajateks selle järgi, kuidas nad end suudavad korraldada. Suurimaks korraldajaks kõige juures jääb

siiski õigus. Ka Eesti riik ja rahvas peab olema võimalikult hästi korraldatud ja õiguse alangi teotsejad on rindemehed. Rahvaesindus ei jõua oma ülesandeid täita, kui teda ei toeta rahvas ja ühes rahvaga ka õigusteadlaste pere. Sellelt seisukohalt on küsimuste lahendamine ja arutamine ka väljaspool ametlikku rada mõõdapääsematu ja seega saame tugevdada Eesti riiki ja tema õiguslikku korda. Sõnavõtu lõpul kõneleja andis õigusteadlastepäevale edasi tervitusi Riigivolikogu nimel.

Järgnevalt tervitasid õigusteadlastepäeva: kohtuministri nimel nõunik J. Raid, Riigikohtu poolt T. Grünthal, Tartu Ülikooli õigusteaduskonna poolt prof. L. Leesment, Tallinna Õigusteadlaste Seltsi poolt H. Vahtramäe ja Tartu Ülikooli juures asuva Õigusteaduse Seltsi nimel prof. A. Piip. Telegraafi teel oli tervitanud õiguskantsler A. Palvadre.

Esimesel koosolekupäeval, 14. aprillil, kuulati ära kaks referaati: prof. J. Uluotsa ref. „Talundite pärimine“ ja prof. E. Eini ref. „Tsiviilseadustiku eelnõu pärandusõiguse peajooned“. Mõlema referaadi puhul peeti samal päeval läbirääkimised ühiselt.

Teisel koosolekupäeval kuulati ära kaks viimast referaati — „Uus veksliseadus“ prof. A. Piibu poolt ja „Uus veksliseadus tegeleva juristi vaatekohalt“ notar H. Vihalema poolt. Ka nende referaatide puhul peeti läbirääkimised ühiselt.

XIII Õigusteadlastepäeval võeti vastu järgmised resolutsioonid:

1. Tsiviilseadustiku eelnõu pärimisõiguse aluseks on jäänud senine roomaõiguslik kontseptsioon pärandist ning suktsessioonist ja kehtiva õigusega võrreldes tehtud muudatused ning täiendused on tingitud praegusaja sotsiaalseist vajadustest ning on otstarbekad. Neil kaalutlusil tuleb eelnõu pärimisõiguse osa tunnistada vastuvõetavaks. Seejuures talundite pärimise erinormidel on era- kui ka rahvamajanduse ja rahvaiibe seisukohalt vastav tähtsus.

2. Tingitud vajadusest ühtlustada vekslikäivet reguleerivaid norme rahvusvahelises ulatuses, on ühtlustatud veksliseaduse kehtimapanek positiivne nähtus. Õigusteadlastepäev avaldab soovi, et meie õigusteadlasteseltsid hoolitseksid ühtlustatud veksliseaduse vaieldavate küsimuste ühtlase ja

autoriteetse seletamise eest, eriti aga teostaksid lihtvekslite kohta käivate normide ülevaatliku kokkuvõtte väljaandmise.

Õigusteadlastepäeva lõpul avaldati soovi, et järgmine õigusteadlastepäev korraldataks 1940. aasta aprillis Tallinnas. Päev lõppes J. Sassi tänusõnadega kõigile osavõtjatele.

Uus Veksliseadus tegeleva juristi vaatekohast*.

Hugo Vihalem.

Uus Veksliseadus¹ rajaneb eeskätt Eesti, Läti ja Leedu vahelisel veksliseaduse ühtlustamise konventsioonil, mis tehtud Kaunases 9. apr. 1938². Selle konventsiooniga lepinguosalisel Balti riigid kohustusid kehtima panema igaüks omal territooriumil, arvates 1. oktoobrist 1938, ühtlustatud veksliseaduse sel kujul, nagu ta leidub sama konventsiooni juurde kuulavas lisas³.

Kaunase Ühtlustatud veksliseadus on aga omakorda koostatud nende vekslite kohta käivate rahvusvaheliste konventsioonide alusel, mis alla kirjutatud Genfis 7. juunil 1930, ja milledega Balti riigid on (sama Kaunase konventsiooni alusel) kohustunud kõik ühiselt liituma⁴.

Genfi Veksliseaduse ühtlustamise konventsiooni⁵ juurde kuuluvad kaks lisa. Esimene nendest sisaldab Ühtlustatud veksliseaduse normaalteksti, teine loendab need muudatused, mida lepinguosalisel riigid võivad teha Ühtlustatud veksliseaduses (normaaltekstis) selle kehtimapanekul omas riigis. Need konventsioonis lubatud reservatsioonid jagunevad kahte liiki. Ühed, ja nimelt suurem osa nendest, on säärased, mille kasutamisest tuleb teatada otsekohe konventsiooniga liitu-

* XIII Õigusteadlastepäeval Tartus 15. apr. 1939 ettekantud referaat.

¹ RT 1938, 82, 731.

² RT II osa (Eesti Vabariigi lepingud välisriikidega) 1938, 2, 5. Allpool lühendatult: „Kaunase konventsioon“.

³ Kaunase konventsiooni art. 1.

⁴ *Ibid.*, art. 1 ja 2.

⁵ Käesolevas artiklis käsitletakse kolmest Genfis allkirjutatud vekslikonventsioonist ainult esimest: „Convention portant loi uniforme sur les lettres de change et billets à ordre“, mida allpool märgime lühendatult „Genfi konventsioonina“. Konventsiooni tekst leidub algkeeltes prof. dr. J. Hupka teoses „Das einheitliche Wechselrecht der Genfer Verträge“, Wien 1934, lk. 281 jj., saksakeelses tõlkes — Staub-Stranz, Kommentar zum Wechselgesetz, 13 Auflage, Berlin u. Leipzig 1934, lk. 28 jj.

misel; kui seda siis juba tehtud ei ole, ei saa neid enam hiljemini kasutada, ehk olgu siis konventsiooni ülesütlemise korras⁶. Teist liiki reservatsioonide võib aga kasutada ka hiljemini, pärast konventsiooniga liitumist, sellest Rahvasteliidu peasekretärile teatades⁷. Viimast liiki reservatsioonide on aga vähem ja nende ulatuski on väiksem.

Genfi konventsiooni teises lisas ettenähtud reservatsioonid on kaunis rohkearvulised. Muuseas võimaldavad nad ka igale lepinguosalisele:

1) kas a) koostada lihtvekslite kohta käivatest sätetest eriseadustiku, mis vastaks kõigiti Ühtlustatud veksliseaduses käskvekslite kohta ettenähtud normidele üksnes nende eranditega, mis ette nähtud ÜVS § 75—78, või

b) siduda ennast konventsiooniga ainult käskvekslite suhtes, jättes endale vabad käed lihtveksli normeerimisel⁸,

2) määrata oma seadusandluses, millistel asjaoludel tulevad kohaldamisele Veksliseaduse § 43 ja 44 ettenähtud materiaalsed ja formaalsed eeldused regressi teostamiseks enne makсутähtpäeva⁹,

3) normeerida nii, et vekslivaldaja ise peab vekslit esitama maksmiseks juba lunastamispäeval ja mitte enam ühel kahest järgnevast argipäevast¹⁰, ja et protesti mittelunastamise tõttu peab toimuma kas juba lunastamispäeval või ainult ühel kahest järgnevast argipäevast¹¹. *Per argumentum a maiore* peaks järeldama, et konventsiooniosaline, kasutades neid mõlemaid viimatitähendatud reservatsioonide, võib määrata, et veksel tuleb esitada protestiametnikule protestimiseks hiljemalt esimesel argipäeval pärast lunastamispäeva — s. o. üks päev enne seda päeva, mil lõpeb Veksliseaduse § 44 lg. 3 ettenähtud tähtaeg protesti toimetamiseks.

Olgu tähendatud, et siin näitena toodud reservatsioonid on kõik säärased, mille kasutamisest tuleb teatada otsekohe Genfi konventsiooni ratifitseerimisel või sellega liitumisel. Neid hiljemini enam kasutada ei saa.

Kaunase konventsioon läheb aga vekslitõiguse ühtlusta-

⁶ Genfi konventsiooni art. I lg. 2, art. VIII.

⁷ *Ibid.*, art. I lg. 3 ja 4.

⁸ Genfi konventsiooni II lisa art. 21.

⁹ *Ibid.*, art. 10.

¹⁰ *Ibid.*, art. 5.

¹¹ *Ibid.*, art. 9.

misel kaugemale kui Genfi konventsioon. Balti riigid on nimelt otsustanud kehtima panna Genfi Ühtlustatud veksliseaduse täiesti ühtlasel kujul, nii et ühelgi kolmest riigist ei ole õigust omaette ja teistest lepinguosalistest sõltumatult kasutada Genfi reservatsioonid muidu kui Kaunase konventsiooni ülesütlemise korras. Viimase koostamisel on küll kasutatud mõnda Genfi reservatsiooni, kuid kõigi kolme Balti riigi jaoks ühiselt: Kaunase konventsioon ise mingisuguseid reservatsioonid lepinguosalistele riikidele ei võimalda — ta määrab veksliseaduse teksti lõplikult kindlaks kõigile kolmele riigile¹².

Kaunase konventsioon ei ole aga oma otstarvet täiel määral täitnud. Üks lepinguosalistest tuli nimelt alles pärast konventsiooni ratifitseerimist arusaamisele, et ühtlustatud veksliseadus teeb mõningaid praktilisi raskusi, ja pani oma maal uue seaduse kehtima erinevustega, mis Kaunase konventsioonis polnud ette nähtud¹³. Üks teine lepinguosaline avaldas sel puhul protesti, see tunnistati põhjendatuks, kuid omavoliliselt kehtimapanud muudatused jäeti ikkagi jõusse.

Kaunase konventsiooni kohaselt peavad kolm valitsust kokku leppima selle teadaande ühise teksti suhtes, mis saadetakse Rahvasteliidu peasekretärile Genfi veksliseaduse ühtlustamise konventsiooniga liitumise kohta. Ühtlasi lepikakse kokku ka selle teadaande üleandmise täpse kuupäeva kohta. Samal ajal teatatakse Rahvasteliidu peasekretärile ka need reservatsioonid, mida on kasutatud Kaunase ühtlustatud veksliseaduse teksti koostamisel¹⁴.

¹² Kaunase konventsiooni art. 1—4.

¹³ Seadusandliku aktiga 1938. a. 27. septembrist on nimelt Läti vabariigis Ühtlustatud veksliseadus kehtima pandud täiendustega, mis eesti-keelses tõlkes oleksid järgmised:

§ 44. Märkus: Sisemaa trätt tuleb esitada notarile hiljemalt päev enne seda päeva, mis on selles (44) paragraafis ette nähtud kui viimane päev protesti toimetamiseks. Trätt tuleb protestida peale kella 14, aga laupäeviti ja Tööaja seaduses (Sead. kogu 1928. a. 74) näidatud pühade eel-päevadel peale kella 12, sellel protesti tegemiseks ettenähtud päeval (§ 44), mis järgneb sellele päevale, mil tehtud § 80 ettenähtud üleskutse.

§ 81. Märkus: Protesti akt tuleb kanda notari registrisse (Notariaalsead. § 39 I ptk.).

§ 87. Märkus: Selles (87) paragraafis tähendatud märkmed tuleb teha notari registrisse.

¹⁴ Kaunase konventsiooni art. 3.

Mul ei ole kahjuks korda läinud selgitada, kas kõnesolev ühise tekstiga teadaanne on juba Genfi esitatud või mitte, teiste sõnadega, kas Balti riigid on juba liitunud Genfi konventsioonidega või mitte, seepärast ei lea ma ka selgitada, kuidas saadi sealjuures üle ühe Kaunase konventsiooni osalise kõrvalehüpetest.

Oleks ehk olnud õigem, kui Kaunases oleks kokku lepitud ainult selles, et Balti riigid kohustuvad liituma Genfi veksliseaduse ühtlustamise konventsioonidega, kusjuures igale lepinguosalisele oleks jäänud vabadus iseseisvalt ja teistest sõltumatult kasutada Genfi reservatsioone oma äranägemise järgi. Välispoliitiline efekt Balti riikide koostööl arvel oleks juba sellega olnud vististi saavutatud, majanduspoliitiliselt oleks aga sellest kahtlemata piisanud: Balti riikide vaheline vekslikäive on ju võrdlemisi väike — moodustab ju iga Balti riigi väliskaubanduses naaberriikidele langev osa võrdlemisi väikese protsendi üldisest läbikäigust, nii et ei ole erilist tarvidust selle järele, et just n e n d e kolme riigi vekslisõigus oleks täpselt ühesugune.

Praeguses olukorras näib aga, et meie oleme endid vekslisõiguse alal sidunud kahekordsete rahvusvaheliste sidemetega. Meid seob Kaunase konventsioon 1938. a. ja võib-olla ka juba Genfi konventsioonid 1930. a. Kui me tahaksime, näiteks, muuta meil 1. oktoobrist 1938 jõustunud Veksliseadust, peaksime eeskätt üles ütlema Kaunase konventsiooni¹⁵ ja võib-olla ka Genfi konventsioonid. Alles siis võiksime muuta veksliseadust meie oma siseriiklikus seadusandluse korras. On selge, et see tee on äärmiselt raskepärane, kuid see oleks ainus legaalne tee.

Olukord oleks muidugi võrratult kergem, kui teadaanne Balti riikide liitumise kohta Genfi konventsioonidega ei ole veel Rahvasteliidu peasekretärile esitatud. Sel juhtumil oleks vist küll õigem võtta revideerimisele Kaunase konventsioon, mis ju niikuinii ei ole oma otstarvet täitnud, ja esitada Rahvasteliidule teadaanne Genfi konventsioonidega liitumise kohta juba revideeritud Balti konventsiooni kohaselt¹⁶.

¹⁵ *Ibid.*, art. 5 lg. 4. Muidugi võib kõne alla tulla ka konventsiooni revideerimisele võtmine lepinguosaliste ühisel nõusolekul.

¹⁶ Autorile sai alles ettekandepäeval teatavaks, et kõnesolev teadaanne on Genfi veel esitamata, ja et seega Balti riigid pole veel Genfi konventsiooniga liitunud.

Peaks aga siiski osutama, et Veksliseadustiku muutmise seadusandlikul teel pole soovitatav või on äärmiselt raskendatud või hoopis võimatu, siis tuleks leida palliatiivabinõusid mõningaist raskusist ülesaamiseks.

Suurema osa küsimusi võiks rahuldavalt lahendada õigusteaduslik kirjandus. Erilist tähtsust omaksid aga meie paremate juristide — vekslioiguse eriteadlaste — organiseeritud koostöö viljana avaldatud tööd. Sel viisil kujundatud *communis opinio doctorum* ei omaks ju muidugi mitte seadusejõudu: peaks ju ikkagi arvestama seda, et kohus võib asuda erinevatele seisukohtadele, ja et sel korral oleksid kohtu seisukohad praksisele muidugi mõõtuandvamad. Omeli ei tähenda see pisut nagu häiriv väljavaade sugugi seda, et me peaksime eraviisiliselt organiseeritud juristide koostööst loobuma.

Arstiteaduses on viimasel ajal terapeutilistele meetoditele üha suuremal määral lisandunud profülaktilised. Püütakse mitte üksnes terveks teha haigeid, vaid eeskätt ära hoida haigustumist. Seejuures kasutatakse tihti arstkonna organiseeritud koostööd.

Ka õigusteadusele ei ole profülaktiline meetod enam päris võõras. Eraõiguslik käive on ainult siis hästi organiseeritud, kui püütakse tüliküsimusi ära hoida ja kui selleks on olemas ka kohaseid abinõusid. Tervishoiuarst arstiteadlaste peres on poolvend juriskonsuldile juristide perest¹⁷.

Minu poolt proponeeritav eriteadlaste-juristide kollegium peaks ju olema ainult erilise kvalifikatsiooniga juriskonsuldiks kõigile neile, kes tegelevad vekslikäibega. Ta peaks juhtima vekslikäibe algusest peale õigetesse rööbastesse. Ära oodata siin kohtutes väljakujunevaid seisukohti tähendaks jätta praksis aastaiks, kui mitte aastakümneiks pimesi kobama, millest paljudele vekslialistele tekiksid suured kahjud. Eraviisiliselt organiseeritud komisjoni seisukohad ei oleks küll lõplikud, nad oleksid aga kindlasti tõe lähemad kui selle väikemehe omad, kes häda sunnil peab ise orien-

¹⁷ Saksamaal on tekkinud eriline õigusala: „das Gebiet vorsorgender Rechtspflege“, mille ülesandeks on õigusteadusliku kaastegevusega eraõiguslike vahekordade kujundamisel ära hoida tülisid ja saavutada õigusjulgeolu. Sellel alal tegelevad juristid on „Rechtswahrer auf dem Gebiet vorsorgender Rechtspflege“ — vt. Seybold-Hornig, Reichsnotarordnung v. 13. Februar 1937, Berlin-Leipzig 1937, lk. 43 j.

teeruma uues normistikus ja vaatab abiotsivalt ringi autori-
teetsemate seletuste saamiseks. Seda väikemeest ei tohi hätta
jätta.

* *

*

Läheksime üksikküsimuste juurde.

Lubaksin enesele esitada esmalt mõningaid sooviaval-
dusi *de lege ferenda* (teesid I—III) selleks puhuks, kui sea-
dusandlusel peaksid olema veel vabad käed Genfi reser-
vatsioonide kasutamiseks Kaunase konventsiooni revideeri-
mise korras. Selle järel esitaksin mõned sooviavaldused vekslit-
õigusliku praksise kujundamiseks (teesid IV—VII). Peaks aga
osuluma, et me oleme juba seotud Genfi konventsiooniga nii,
et me ei saa enam kasutada alul-tähendatud reservatsioone,
jääksid ka esimeses kolmes teesis väljendatud seisukohad
püsima üksnes sooviavaldustena vekslitõigusliku praksise
kujundamisel¹⁸.

I. Lihtveksli normimine.

Teatavasti on Lääne-Euroopas vekslikäibe peamiseks
instrumendiks käskveksel. Vastavalt sellele on ka Ühtlus-
tatud veksliseaduse süsteem ehitatud käskvekslile. Lihtveks-
list on juttu üksnes neljas paragraafis¹⁹. Muidugi ei tähenda
see veel seda, et need neli paragraafi annaksid lihtvekslile
täieliku ja omaette normeeringu. Ei. Kolmas²⁰ ja osalt ka
neljas²¹ neist on viiteparagraafid. Me loeme neist, et terve
rida, võiks öelda enamik käskveksli kohta käivatest eeskir-
jadest on kohaldatavad ka lihtvekslile.

Siin tulevad aga ilmsiks mõningad raskused.

I. Käskveksli kohta käivad sätted on kohaldatavad liht-
vekslile ainult seevõrra, kui võrra need sätted on kokkukõlas
lihtveksli iseloomuga²². Selleks aga, et tähendatud kriteeriumi
kohaselt otsustada, mis kehtib lihtveksli kohta ja mis mitte,
peab tundma mitte üksnes lihtveksli, vaid ka käskveksli

¹⁸ Vt. *nota* 16.

¹⁹ Vt. Veksliseaduse (allpool lühendatult VS) § 75—78.

²⁰ VS § 77.

²¹ VS § 78 lg. 1.

²² VS § 77 lg. 1.

iseloomu. Peame enne analüüsima, mis ülesandeid täidab teatav eeskiri käskveksli juures, ja siis alles võime võrdluse teel selgusele jõuda, kas see eeskiri lihtvekslile sobib või mitte. Et meil siseriiklikus vekslikäibes käskveksel on harulduseks, siis ei olda meil temaga ka kuigi hästi tultav, mispärast seadusnormide kohaldamine mõlema veksliliigi iseloomude võrdluse teel on väga paljudele ülejõukäivaks ülesandeks.

II. Käskveksli puhul on harilikult vähemalt kolm vekslisosalist: 1) käskveksli koostaja ning väljaja — nn. trassant, 2) maksja käskveksli järgi — trassaat, kes muutub vekslisaktseptimisega aktseptandiks, ja 3) käskveksli esimene omandaja — remitent. Lihtveksli puhul on aga üksnes kaks vekslisosalist: 1) veksliväljaja ja 2) isik, kellele veksel väljatakse, teiste sõnadega: isik, kellele või kelle käsul peab toimuma maksmine. Trassant ja trassaat ühtivad siin ühes isikus — veksliväljajas. See ei tähenda aga muidugi mitte seda, et lihtveksli väljajale oleksid kohaldatavad kõik trassandi kui ka trassaadi kohta käivad eeskirjad. Trassant on regressvõlgnik, lihtveksli väljaja aga peavõlgnik. Trassaat on peavõlgnik alles vekslisaktseptimise silmapilgust peale, aktseptimiseni ei ole tema üldse mingil viisil vekslis järgi kohustatud, aktseptimisest keeldumise korral ei muutugi ta üldse vekslivõlgnikuks. Lihtveksli väljaja on aga algusest peale tingimusteta peavõlgnikuks.

Üldiseks reegliks võiks võtta järgmised juhtmõtted:

1) Trassandi kohta ettenähtud eeskirjad on kohaldatavad lihtveksli väljajale, kuiõrra need eeskirjad normeerivad käskveksli koostamist ja väljamist; trassandi vastutust ja tema seisundit regressi puhul käsitlevad normid lihtveksli väljajale ei sobi.

2) Trassaadi suhtes ettenähtud eeskirjadest on lihtveksli väljajale kohaldatavad üksnes need, mis käsitlevad trassaadiaktseptandi vastutust²³.

Nende üldiste juhtmõtete käsitlemine üksikküsimustes ei ole alati aga päris lihtne, nii et isegi parimad Saksa kommentaatorid satuvad siin paiguti vastuoludesse²⁴.

²³ VS § 78 lg. 1.

²⁴ Vrd. näiteks Staub-Stranz, *op. cit.*, art. 46 juurde kuuluv märge 8 (tsiteerin edaspidi SS 46—8) viimane lõige ja SS 77—9 lit. c.

Arvestades seda, et paljudes maades (Hollandis, Itaalias, Venemaal, Balti riikides) on lihtveksel domineerival kohal, ja et rahvusvahelises käibes lihtvekslil on piiratud osatähtsus, loodigi Genfis reservatsioon, mille järgi lepinguosalistel riikidel on võimalus kehtima panna oma riigis eriseadustik lihtvekslite jaoks²⁵. Seda reservatsiooni on kasutanud Holland (kes üldse kõigis reservatsioonides ettenähtud küsimuste lahendamisel on jätnud endale vabad käed) ja võib-olla ka Venemaa (kes pole oma ratifitseerimiskirjas üldse tähendanud neid reservatsioone, mida tema kavatses kasutada). Nii Itaalia kui ka Balti riigid pole ka lihtveksli kohta käivat reservatsiooni kasutanud²⁶.

Siin võisid mõõtuandvad olla kaht liiki kaalutlused:

1) Võib-olla taheti uue, käskvekslile ehitatud süsteemiga mõjustada, et käskveksel tõrjuks välja lihtveksli. Peab aga tähendada, et meie vekslikäibe konservatiivsuse juures on see vaevalt saavutatav, igatahes pole seni veel ilmsiks tulnud mingisuguseid tunnuseid selles suunas: lihtveksel on endiselt peaaegu ainus sisekreediidi instrument.

2) Võib-olla kardeti, et Ühtlustatud veksliseaduse alusel lihtvekslite jaoks erikoodeksi loomisel võiksid sellesse erikoodeksisse sattuda kodifikatsioonivead, s. o. eksitused, mis tingitud eespool-tähendatud üldiste kohaldamisprintsiipide ebaõigest rakendamisest üksikutes eriküsimustes. Vaevalt oleks aga see kartus küllaldaseks motiiviks. Peab ju nüüd, praeguses olukorras, iga lihtveksliosaline oma väikemehe-teadmistega selle töö omal nahal niikuinii ära tegema, ja vaevalt saab ta sellega toime paremini kui seadusandja, kel on abiks kvalifitseeritud eriteadlased omal alal. Lõpuks ei oleks ka midagi katki olnud, kui eriseadustiku loomisel mõned sätted oleksid kujunenud pisut teissugustena, kui nad Genfi

²⁵ Vt. Hupka, *op. cit.*, lk. 223.

²⁶ Hollandi ja Itaalia kohta vt. Deutsche Bekanntmachung über die Ratifikation der Abkommen zur Vereinheitlichung des Wechselrechts, art. VI (ära toodud Staub-Stranzi kommentaaris lk. 40 jj.). Venemaa kohta olen saanud andmed hr. nõunik V. Nögeselt, kes on andnud minule suurima vastutulelikkusega informatsiooni muudeski küsimustes, mida siinkohal tänuga kviteerin. Kas Holland (ja Venemaa) seda reservatsiooni oma siseriiklikus seadusandluses juba kasutanud on või mitte, pole teada. Ta on aga selle võimaluse endale reserveerinud kas või tuleviku jaoks.

konventsiooni kohaselt oleksid pidanud olema. Halvemal juhtumil oleksime kogemata sattunud vastuollu rahvusvaheliste kokkulepetega, siseriiklikule õigusele poleks aga need pisikesed vääratused avaldanud mingisugust mõju.

Neile kaalutlustele rajan oma e s i m e s e teesi:

Veksliseaduses (RT 1938, 82, 731) lihtvekslite kohta ettenähtud sätted tuleks koondada eriseadustikku. Kui see võimalik ei ole, tuleks õigusteadlasteseltside algatusel moodustada eriteadlaste komisjon, kes üksikasjaliselt selgitaks, millised Veksliseadustikus käskvekslite kohta ettenähtud eeskirjad on kohaldatavad lihtvekslitele ja missuguses redaktsioonis. Komisjoni töö tulemused tuleks avaldada eraväljaandena, mis sisaldaks lihtvekslitele kohaldatud seaduseteksti ühes põhiseadusega²⁷.

II. Eeldused regressiks enne maksetähtpäeva.

Normaalne vekslikäive põhineb eeldusel, et peavõlgnik vekslit maksetähtpäeval välja lunastab. Niipea kui peavõlgniku ainelises olukorras tekib seisund, mis teeb vekslit lunastamise maksetähtpäeval küsitavaks, s. t. kui peavõlgnik on muutunud ebakindlaks, on vekslikäibe normaalne eeldus purunenud ja veksel satub hädaseisukorda. Uus Veksliseadus võimaldab sel puhul regressi juba enne maksetähtpäeva saabumist.

Et teostada regressi enne maksetähtpäeva, selleks peavad täituma teatavad materiaalsed kui ka formaalsed eeldused. Asja lihtsustamiseks puudutame siin ainult lihtvekslite alusel teostatavat regressi. Enne maksetähtpäeva saabumist teostatava regressi materiaalseiks eeldusiks on siin Veksliseaduse § 43 teise lõike p. 2 kohaselt järgmiste olukordade tekkimine:

- 1) kui veksliväljaja vara on seatud konkursi alla;
- 2) kui veksliväljaja vara on seatud konkursi ärahoiu kokkuleppe menetluse alla;

²⁷ XIII Õigusteadlastepäev tunnistas küll tarvilikuks veksliväljajate õigusteadlasteseltside, jättis aga lahtiseks minu poolt proponeeritud komisjoni loomise. Vististi õigusteadlaste algatusel kõnesolevat komisjoni ei moodustata. Võib-olla võtaksid initsiatiivi enda kätte meie pankade ja muude äriühingute ettevõtete esindused? Oleks ju neile *communis opinio doctorum* väljakujundamine nii peatselt kui võimalik eriti teretulnud. Võib-olla leitakse selleks ehk mõningaid summasid, et ka juriste asjast huvitada?

- 3) kui veksliväljaja vara on seatud administratsiooni alla;
- 4) kui veksliväljaja on lõpetanud oma maksmised;
- 5) kui veksliväljaja varale pööratud sissenõudmine on jäänud tagajärjeta.

Regressi formaalseks eelduseks on protesti toimetamine.

Peatume üksikute materiaalsete eelduste juures.

Esimene eeldus ei ärata erilisi kahtlusi. Niipea kui veksliväljaja on tunnistanud maksujõuetuks võlgnikuks kas kaubanduslikul või mittekaubanduslikul alal, võivad isikud, kelle valduses on tema poolt väljaantud vekslid, esitada need sissenõudmisele juba enne makсутähtpäeva saabumist^{27a}.

Teine eeldus tekitab juba teatavaid arusaamatusi. Mingisugust spetsiifilist „konkursi ärahoiu kokkuleppe menetlust“ meil minu teada ei ole. Kui aga kehtiv õigusnorm sisaldab säärast eeldust, siis peab temal ka rakendusvõimalusi olema.

Tekib küsimus, kas näiteks Põllupidajate ja kalurite võlgade korraldamise seaduses²⁸ ettenähtud protseduur on „konkursi ärahoiu kokkuleppe menetlus“ Veksliseaduse § 43 mõttes, kui saavutatakse eeltähtendatud seaduse § 8²⁹ korras kokkulepe, ja kui sellest kokkuleppest mitte-osavõtnud võlausaldajad tahaksid teostada regressi enne makсутähtpäeva saabumist nende valduses olevate vekslite järgi, mis väljatud moratooriumi saanud võlgniku poolt.

Edasi: kas on läbirääkimised võlgade akordeerimiseks „konkursi ärahoiu kokkuleppe menetlus“? Kas kreditorid, kes akordeerimisest osa ei võta, võivad teostada regressi enne makсутähtpäeva saabumist, toetudes sellele, et veksliväljaja võlad on akordeeritud, või isegi ainult sellele, et on käimas läbirääkimised veksliväljaja võlgade akordeerimiseks? Viimane küsimus on sageli õige aktuaalne.

Jätame need küsimused siinkohal lahtisteks.

Kolmanda eeldusena on ette nähtud administrat-

^{27a} Saada rahuldust maksujõuetuks tunnistanud veksliväljaja varast on võimalik muidugi ainult konkursiprotsessi korras, mis asjaolu ei takista aga rahulduse saamist sama vekslit järgi regressvõlgnikelt (indossantidelt) harilikus korras.

²⁸ RT 1933, 85, 621 jt.

²⁹ RT 1934, 85, 704 § 57.

siooni sisseseadmine. Siin seisame kaunis nõutult huvitavas olukorras. Kaubanduslike ja tööstuslike ettevõtete üle administratsioonide ajutise sisseseadmise seadus³⁰ pani mõningate muudatustega kehtima ka meil Vene Kaubandusliku kohtupidamise seaduses³¹ ettenähtud administratsiooni instituudi, kuid see seadus on juba jõu kaotanud 31. dets. 1931. Veksliseadus on aga jõustunud terves ulatuses ja ilma ühegi erandita 1. oktoobril 1938 — järelikult peaks olema kehtiv ka Veksliseaduse § 43 ettenähtud eeldus regressiks administratsiooni sisseseadmise puhul, ja peaks arvama, et administratsioonide kohta käiv seadus 1930. aastast on seega uuesti jõu omandanud. Vaevalt oleme aga õigustatud säärast kaugeleulatuvat järeldust tegema. Vististi pole see eeldus seni üldse kohaldatav, kuni meil pole administratsiooni instituuti uuesti kehtima pandud. See sisuliselt õigem järeldus teeb aga meid umbusklikuks ka teiste regressieelduste analüüsimisel ja kohaldamisel, sest kui meie ühe üksikküsimuse puhul oleme leidnud, et kõik veksliseadustiku osad pole veel kehtivad, siis seisame ka iga teise üksikküsimuse juures samasuguse probleemi ees: ka teised eeldused võivad osutuda mittekehtivaiks³².

Neljäs eeldus — maksimise lõpetamine — äratab teatavaid kahtlusi selle mõiste ulatuse kohta. Kudas on meil tegemist olukorraga, kus võlgnik on maksimised lõpetanud? Kas see olukord loetakse saabunuks juba siis, kui võlgnik keeldub tasumast oma võlga lahtise arve järgi või kui tal üks veksel on protestiläinud? Või on maksimise lõpetamisega

³⁰ RT 1930, 26, 143.

³¹ VSK XI k. 1903. a. väljaandes § 392 jj.

³² V. Nõges oma sõnavõttus tähendas, et teine ja kolmas eeldus ei ole meil praegu kohaldatavad. Sisuliselt peab selle arvamusega nõustuma. Ei saa aga päri olla sellise seadusandluse tehnikaga, kus seadus pannakse kehtima terves ulatuses, ilma mingi erandita (vt. VS, RT 1938, 82, 731 — VII: „Käesolev seadus jõustub 1. oktoobril 1938“), kuid siiski mõnesuguste „vaikivate reservatsioonidega“. „Tsiiviilseadustik peab olema loetav igale keskmisele kodanikule“ (vt. prof. J. Uluts, Seletuskiri Tsiiviilseadustiku 1936. a. eelnõu juurde, lk. 6). Sedasama peab ütleva ka Veksliseaduse kohta. Kas saab aga „keskmine kodanik“ dešifreerida seadusandja tahet, kui tal tuleb küllalt keeruliste kaalutluste abil enne kindlaks teha, kas vastav norm seda tahet praegu juba väljendab või veel mitte, teiste sõnadega: kas norm, mis on formaalselt kõigiti jõustunud, ka sisuliselt juba jõus on?

tegemist ainult siis, kui võlgnik-kaupmees on oma äri ukseid sulgenud ³³?

Viies eeldus — kui veksliväljaja varale pööratud sissenõudmine on jäänud tagajärjeta — tohiks olla enam-vähem selge.

Need arusaamatused, mida Veksliseaduse § 43 sisaldab, manitsevad äärmisele ettevaatusele regressi teostamisel enne maksutähtpäeva saabumist. Võib juhtuda, et vekslivaldaja regressitaotlus tunnistatakse enneaegseks ja protest enne maksutähtpäeva tühiseks. Kui vekslivaldaja pole maksutähtpäeva saabumisel lasknud vekslit uuesti protestida, võib ta regressiõiguse indossantide ja teiste regressivõlgnikkude vastu hoopis kaotada.

Veksliseaduse § 43 viib veksiõiguslikud küsimused kõige tihedamasse seosesse kaubandusõigusega ja -protsessiga. Eeldused regressi teostamiseks enne maksutähtpäeva ulatuvad juba väljapoole veksiõigust: maksujõuetus, konkursi ärahoju kokkuleppe menettlus, administratsioon jne. on institutid, mis on normeeritud mujal, — Veksliseadus teeb ainult vastavate olukordade puhul veksiõiguslikud konsekventsid. Niikaua aga, kui kaubandus- ja protsessiõigus on riikidevaheliselt ühtlustamata, ei saa ka Veksliseaduse § 43 olla kõigile ühtlane, vähemalt sisuliselt mitte. Kaunase konventsioon on ühtluse ideaali nimel ka § 43-le andnud ühise redaktsiooni, pole sellega aga sisuliselt midagi saavutanud peale arusaamatuste.

Minu teiseks teesiks on:

Regressi materiaalsed eeldused tuleks kokkukõlastada meil kehtiva õigusega. Kui Veksliseaduse § 43 muutmine seadusandlikul teel peaks osutama võimatuks, tuleks I teesis ettenähtud komisjonile teha ülesandeks üksikasjaliselt selgitada, missugused § 43 ettenähtud eeldused on meil praegu kohaldatavad ja millistel juhtumitel.

³³ Härradest oponentidest juhtis V. Nõges minu tähelepanu sellele, et konkursiõiguses on maksmiste lõpetamise mõiste küllalt selgelt välja kujunenud. Kas on aga endast mõistetav, et meie selle konkursiõigusliku mõiste peame samas ulatuses tarvitusele võtma ka veksiõiguses? Võib osutada, et seadusandja tarvitab neid mõisteid siin ja seal erinevas ulatuses.

III. Vekslite protestimiseks esitamise tähtaeg.

Protesti ülesandeks on konstateerida ettekirjutatud vormis ja selleks seatud ametniku kaudu seda fakti, et teatav Veksliseaduse eeskirjade kohaselt esitatud nõue vekslijärgsete toimetuste täitmise kohta on jäänud tagajärjela³⁴.

Protestimenetlus koosneb mitmest üksteisele järgnevast toimingust. Nimetame neist tähtsamad nende sooritamise järjekorras:

- 1) veksel esitatakse protestiametnikule protestimiseks³⁵,
- 2) protestiametnik nõuab vastavalt isikult vekslijärgsete toimetuste täitmist³⁶,
- 3) protestiametnik koostab vekslijärgsete toimetuste täitmata jätmisel protestiakti ja teeb vastava sissekande oma ametiraamatusse³⁷,
- 4) protestiametnik valmistab protestiaktist tõestatud ära kirja, teeb vekslite sisust kokkuvõtte ja saadab notifikatsiooni korras kirjalikud teatised asetleidnud protestist kõigile vekslitekohustele³⁸.

Esimest eritoimingut — vekslite protestimiseks esitamist — võiksime kvalifitseerida eeltoiminguna; järgmised kaks eritoimingut — nõude esitamine ja akti koostamine — moodustavad protestimenetluse kõige olulisema osa, on, võiks öelda, peatoiminguteks³⁹, kuna viimasesse rubriiki asetatud tegevus koosneb järeltoimingutest.

Et jällegi asja lihtsustada, kõneleme alljärgnevalt üksnes lihtvekslite protestist mittelunastamise pärast ja jätame lihtvekslitegi hulgast välja näitvekslid.

Vana Veksliseaduse⁴⁰ järgi olid protesti üksiktoimingud surutud ajaliselt kindlatesse raamidesse:

- 1) Veksliteidaja oli kohustatud esitama vekslite protestimiseks kas maksutähtpäeval või ühel kahest järgnevast töö-

³⁴ Vrd. Michaelise definitsioon — vt. L. Quassowski — E. Albrecht, Wechselgesetz v. 21. Juni 1933 art. 80 juurde kuuluv märge 2 (tsiteerin edaspidi QA 80—2) lg. 1.

³⁵ VS § 80 lg. 1.

³⁶ *Ibid.*

³⁷ VS § 80 lg. 2, 81—84.

³⁸ VS § 87, 45.

³⁹ SS 44—3.

⁴⁰ RT 1932, 17, 125, tsiteerin edaspidi: *ex-VS*.

päevast⁴¹, kusjuures siin ei tehtud vahet selle vahel, kas makсутähtpäev langes argipäevale või pühapäevale; viimasel juhtumil oli vekslipidaja kasutuses vekslit protestimiseks esitamise päevadena õieti ainult makсутähtpäevale järgnevad kaks argipäeva.

2) Samal päeval, mil veksel notarile protestimiseks esitati (toimus see siis ükskõik millisel kolmest võimalikust päevast), esitas notar omakorda kas isiklikult või kirjalikult maksunõudmise veksliaandjale või tema poolt määratud maksjale, nõudes vekslit tasumist järgneva argipäeva kella kolmeks⁴².

3) Kui antud tähtpäevaks maksunõudmist ei täidetud, protestis notar vekslit veel samal päeval, tegi vastava sissekande registrisse ja märkuse vekslile ja saatis välja vastavad teated vekslit järgi vastutajaile⁴³.

4) Veksel loeti protestituks vekslile märkuse tegemise ajast, kuid protest hakkas kehtima alles pärast sellekohase eriakli koostamist, mida võidi teha ka alles protestimisele järgneval päeval⁴⁴.

Nõnda siis kestis protestimenetlus vähemalt kaks ja mitte rohkem kui kolm, erandjuhtumitel (poolikute tööpäevade puhul)⁴⁵ neli päeva. Selle menetluse algmomendi määras vekslipidaja, kes võis, nagu tähendasin, vekslit esitada protestimiseks kas juba makсутähtpäeval või ühel kahest järgnevast argipäevast. Järgnevate üksiktoimingute sooritamise aeg oli aga juba siis täpselt kindlaks määratud vekslipidaja poolt valitud algmomendi läbi. Protestimenetlus kõigi oma üksiktoimingutega oli seega surutud ajaliselt nelja kuni viie ja, poolikute tööpäevade korral, isegi kuni kuue argipäeva raamidesse.

Uus Veksliseadus märgib ainult lühidalt: „protestimine... peab toimuma kahe argipäeva jooksul, mis järgnevad päevale, mil veksel kuulub lunastamisele“⁴⁶.

Olgu vahemärkusena tähendatud, et uus seadus teeb vahet makсутähtpäeva ja nn. lunastamispäeva vahel. Veksel

⁴¹ Ex-VS § 67 p. 1.

⁴² Ex-VS § 67 p. 2 ja 3.

⁴³ Ex-VS § 67 p. 3 ja § 71.

⁴⁴ Ex-VS § 67 p. 3.

⁴⁵ Vt. Riigikohtu üldkogu otsus nr. 5 — 1927. a.

⁴⁶ VS § 44 lg. 3.

kuulub nimelt lunastamisele makсутähtpäeval⁴⁷, kui aga viimane langeb seaduslikule pühale või puhkepäevale, siis alles esimesel sellele järgneval argipäeval⁴⁸. Seega, kui makсутähtpäev on argipäev, on ta ka ühtlasi lunastamispäev, on ta aga püha- või puhkepäev, siis on lunastamispäevaks järgnev argipäev.

Nõnda siis: uue Veksliseaduse järgi peab protestimine toimuma lunastamispäevale järgneva kahe argipäeva jooksul, kusjuures ka poolikud tööpäevad loetakse terveteks⁴⁹. Lunastamispäev ise peab tervikus kuuluma vekslivõlgnikule ja protestipäevana arvesse tulla ei saa⁵⁰. Vähemalt protestimenetluse peatoimingud peavad mahtuma kahe järgneva argipäeva raamidesse⁵¹. Kunas just üks või teine üksiktoiming sooritada tuleb, seda uus seadus ei määra. Küll aga näib uuest seadusest välja lugeda võivat, et vekslivaldaja võib vekslit esitada protestimiseks veel lunastamispäevale järgneval teisel argipäeval⁵², kas või üks minut enne notari kontori sulgemist, ja notaril tuleks veksel siis veel samal päeval — õieti otsekohe — protestida, sest kui ta seda samal päeval ei tee, siis järgmisel päeval ta enam seda teha ei saa⁵³. Kuidas saab aga notar sel korral esitada vekslit kohuslaste maksunõudmist, eriti veel siis, kui vekslit kohuslane elab maal või hoopis teises linnas ega ole määranud vekslit maksukohas kolmandat isikut, kelle juures veksel lunastamisele kuuluks?

Maksunõudmine võib toimuda nii suuliselt kui ka kirjalikult.

Suuline maksunõudmine eeldab seda, et notar

⁴⁷ VS § 33 lg. 1.

⁴⁸ VS § 72 lg. 1.

⁴⁹ Et uus Veksliseadus *ex-VS* § 67 p. 3 ettenähtud tunniaega „kl. 3“ ei määra, siis ei ole ka eeltähtendatud Riigikohtu seletus enam kohaldatav.

⁵⁰ VS § 44 lg. 3, SS 21–3 lg. 1, 24–2, 44–1, 44–9 lg. 2, 44–11 lg. 3, 59–9 lg. 1; QA 44–1 lg. 1; Hupka, *op. cit.*, lk. 93, 116, 118; Eugen Ulmer, *Das Recht der Wertpapiere*, Stuttgart-Berlin 1938, lk. 255.

⁵¹ SS 44–3.

⁵² Kui vekslivaldaja VS § 38 lg. 1 kohaselt võib esitada vekslit maksimiseks ise veel lunastamispäevale järgneval teisel argipäeval, siis peaks ehk arvama, et tal on ka siis veel võimalik esitada vekslit protestimiseks, juhtumil, kui tema enese maksunõudmine on jäänud tagajärjetuks. Vrd. Läti erinormi § 44 juurde kuuluva märkuse näol — vt. *nota* 13.

⁵³ Vt. SS 44–11 lit. d, 79–11, 80–34.

läheb isiklikult vekslkohuslase äriruumi või elukohta ja nõuab temalt koha peal vekslit tasumist. Kui nõudmine jääb tagajärjeta, siis lahkub protestiametnik, läheb oma kontorisse ja protestib vekslit mittelunastamise tõttu. Suuline maksunõudmine ei eelda nimelt mingi eri tähtaja määramist, mille jooksul vekslkohuslane võiks veel notari juures oma vekslit välja osta, vaid maksmine peaks toimuma otsekohe maksunõudmise esitamisel. Ei leia notar vekslkohuslast tema äriruumist või elukorterist, siis sooritab ta nn. seinaprotesti (Wandprotest) — s. t. notar protestib vekslit ilma et ta oleks esitanud vekslkohuslasele maksunõudmist⁵⁴.

Meie senine praksis suulist maksunõudmist üldse ei tundnud, kuigi see seaduses oli ette nähtud. Maksunõudmine esitati ikka kirjalikult.

Kirjalikul maksunõudmisel on võrreldes suuliselega terve rida paremusi.

1) Kirjalik maksunõudmine eeldab juba oma mõistes seda, et notar annab vekslkohuslasele protestimenetluseks ettenähtud ajavahemiku piirides teatava eri tähtaja, mille jooksul vekslkohuslane võib vekslit veel notari juures välja osta. See annab vekslkohuslasele aega tarviliku rahasumma hankimiseks või vekslit valdajaga kokkuleppe sobitamiseks vekslivõla „pikendamise“ kohta. Meie oludes on sagedane nähtus, et veksliväljaja ei tea vekslitähtpäevi: ta on väljanud kas blankoveksli, millele kreditor võis kirjutada tähtpäeva oma äranägemise järgi, või näitveksli, või on ta lihtsalt unustanud maksutähtpäeva. Suuline maksunõudmine tabaks veksliväljajat neil kordadel täiesti ettevalmistamatuna, eriti kui see esitatakse pärastlõunasel ajal, kus krediidasutised on suletud. Suulise maksunõudmise juures ei tuleks kõne alla ka vekslit „pikendamine“, mida veksliväljaja sageli arvestab. Kõik need raskused langevad ära aegsasti väljasaadetud kirjaliku maksunõudmise puhul, kus veksliväljaja käsutuses on veel mõni tund ennelõunast aega.

2) Kirjaliku maksunõudmise puhul on nn. seinaprotesti juhtumid palju haruldasemad. Protestaadil⁵⁵ on hoopis rohkem šansse saada õigel ajal kätte protestiametniku kirjalikku

⁵⁴ SS 80—25.

⁵⁵ S. o. isikul, kelle vastu vekslit protestitakse, ja kellele protestiametnik VS § 80 kohaselt esitab nõudmise vekslijärgse toimetuse täitmise kohta.

maksunõudmist kui protestiametnikul tabada protestaati tema äri- või eluruumis sel silmapilgul, kui ta on ilmunud esitama vekslkohuslasele suulist maksunõudmist.

3) Sel korral, kui isik, kellele maksunõudmine tuleb esitada, elab väljaspool maksukohta, puudub notaril üldse võimalus esitada temale suulist maksunõudmist.

4) Aegadel, kus protestid kujunevad massilisteks, puudub notaril füüsiline võimalus esitada kõigile suulist maksunõudmist, sest piiratud aja kestel ta lihtsalt ei jõuaks seda teha.

5) Kirjalik maksunõudmine on seotud hoopis väiksemate kuludega.

Ma loodan, et neist argumentidest piisab.

Selleks aga, et võimalik oleks kirjalikku maksunõudmist esitada, peab vekslivaldaja esitama veksliprotestimiseks vähemalt üks päev enne seda päeva, mil lõpeb protestimenetluse jaoks ettenähtud tähtaeg — s. o. veksel viidagu notari kätte esimesel argipäeval pärast lunastamispäeva.

Minu kolmandaks teesiks on:

Veksel tuleb esitada notarile protestimiseks vähemalt üks päev enne seda päeva, mil lõpeb Veksliseaduses ettenähtud tähtaeg protesti toimetamiseks⁵⁶. Kui seda normi ei ole võimalik kehtima panna seadusandlikul teel, tuleks ta tarvitusele võtta kindla ja eranditu tavana.

IV. Blankoveksel.

Blankoveksel on võlgniku allkirjaga varustatud ürik, mis ei sisalda veel kõiki veksliprotesti koostisosasid (veksliosiseid ehk -rekvisiite) ja mis üle antakse teisele isikule õigusega täiendada seda ürikut puuduvate osadega vastavalt üleandmisel toimunud kokkuleppele, nii et ta muutuks täielikuks veksliprotestiks (täisveksliks)⁵⁷.

Blankoveksli mõistesse kuuluvad seega järgmised elemendid:

1) võlgniku allkirjaga varustatud ürik,

⁵⁶ Loomulikult neil juhtumitel, kui maksunõudmist ei saa üldse esitada (vekslivaldaja elukoht on teadmata), ei teki ka mingisuguseid raskusi sel korral, kui veksel esitatakse protestimiseks alles päeval, mil lõpeb protestimiseks ettenähtud tähtaeg.

⁵⁷ Vrd. SS 10—3b lg. 1; QA 10—1.

- 2) mõnede vekslite koostisosade puudumine,
- 3) ürikuga seotud õigus kujundada sellest täisveksel,
- 4) kokkuleppe täitmise viisi kohta.

Blankoveksli väljamine on põhjustatud üksnes siis, kui vekslite väljamise ajal ei ole veel võimalik kindlaks määrata kõiki vekslite koostisosi sel põhjusel, et nende kujunemine on sõltuvuses mõnesuguste tingimuste täitumisest, mis ette nähtud vekslite väljamise aluseks olevas pooltevahelises lepingus. Veksliväljaja jätab siis need, teatavatest tingimustest sõltuvad koostisosad lahtiseks ja annab blankoveksli üle oma lepinglasele õigusega täiendada seda puuduvate osadega vastavalt asetleidnud kokkuleppele. Niipea kui kõnesolevad tingimused on täitunud, selguvad ka lahtiseksjäänud vekslirekvisiidid; selleks õigustatud isik täiendab tema valduses oleva üriku puuduvate koostisosadega, ja blankovekslist kujuneb täisveksel.

On muidugi ka juhtumeid, kus blankoveksli väljamisel antakse veksliomandajale õigus kujundada puuduvad vekslirekvisiidid täiesti oma suva järgi.

Kuigi blankoveksel pole veel täielik veksel, tekivad vekslijärgsed õigused ja kohustused juba allkirjade andmisega (blankoveksli väljamisega). Vekslijärgsete õiguste teostamine on võimalik üksnes pärast blankoveksli täitmist⁵⁸, indossitav on aga blankoveksel juba enne täitmist. Koos blankoveksliga läheb indossataarile (blankoveksli omandajale) üle ka täitmise õigus⁵⁹.

Kui nüüd blankoveksel on täidetud väljamise aluseks olnud kokkuleppe vastaselt, siis tekib küsimus, kas veksliväljaja saab esitada vekslivaldajale vaiet kokkuleppe rikku-mise kohta.

Kui vekslijärgsete õiguste teostajaks on sama isik, kes omal ajal blankoveksli selle väljajalt omandanud, siis saab viimane kindlasti toetuda sellele kokkuleppele, mis on olnud aluseks blankoveksli väljamisele — muidugi mõista peab ta aga tõendama säärase leppe olemasolu, mis iga kord kerge ei ole.

⁵⁸ SS 10-3b lg. 2, 10-7 lg. 2, 10-8; QA 10-6 *in fine*; vt. aga ka 10-3 ja 10-4 *in fine*.

⁵⁹ SS 10-10, 10-11, 10-11a; QA 10-10, 10-11; Hupka, *op. cit.*, lk. 38.

On aga vekslijärgsete õiguste teostajaks kolmas isik, kes vekslit omandanud indossimise korras, indossataarina, siis oleneb tema vastu kõnesoleva vaide kasutamine sellest, mis-suguses olukorras ta vekslit on omandanud.

Kui vekslivaldajaks on isik, kes on vekslit omandanud halvas usus või kes on vekslit omandamisel toiminud raske hooletusega, siis on tema samas olukorras kui esialgse blankoveksli omandaja: ka tema vastu saab tõsta väidet blankoveksli täiendamise kohta kokkuleppe vastaselt.

Mis puutub nüüd heausulise vekslivaldaja olukorda, siis lähevad siin Saksa kommentaatorite arvamused väga lahku.

Staub ja Stranz väidavad⁶⁰, et Veksliseaduse § 10 annab kaitset niihästi sellele heausulisele vekslivaldajale, kes omandanud esialgselt blankovekslina väljatud üriku juba lõplikult täiendatuna, kui ka sellele heausulisele vekslivaldajale, kes omandanud blankoveksli ja selle ise täiendanud puudunud vekslirekvisiitidega, kusjuures tähtis on Staudi ja Stranzi arvates üksnes see, et vekslivaldaja oleks blankoveksli omandamisel heas usus selle kohta, et kokkuleppe vekslit täitmise kohta on sõlmitud tõepoolest sel kujul, nagu see talle teatavaks tehtud viimase indossandi poolt. Kas vekslivaldaja vekslit lõplikult täitmisel veel heas usus oli või mitte, ei ole Staudi ja Stranzi arvates oluline. *Mala fides superveniens* vekslivaldajat ei kahjustavat.

Teised kommentaatorid, näiteks Quassowski ja Albrecht⁶¹, ühinevad üldjoontes eelmise seisukohaga, nad ei nõustu aga viimase väitega. Nad arvavad, et heausuliseks tuleb lugeda ainult säärast blankoveksli omandajat, kes ka selle täiendamisel oli veel heas usus.

Prof. Hupka aga⁶², toetudes Genfi nõupidamiste materjalidele, tõlgendab Veksliseaduse § 10 nii, et vaide vastu blankoveksli täitmise kohta sõlmitud kokkuleppe vastaselt on kaitstud üksnes see vekslivaldaja, kes on omandanud esialgselt blankovekslina väljatud üriku juba lõplikult koostatuna, kui ta pole toiminud vekslit omandamisel ei halvas usus ega raske hooletusega. See vekslivaldaja aga, kes on omandanud vekslit puudulikult koostatuna ja selle ise täien-

⁶⁰ SS 10—15, 10—16.

⁶¹ QA 10—12, 10—15.

⁶² *Op. cit.*, lk. 38 j., eriti *notz* 3 lk. 38 ja *nota* 1 lk. 39.

danud, ei oma Veksliseaduse § 10 kaitset sellele vaatamata, et ta on omandanud ja ka täiendanud blankoveksli heas usus ja ilma mingi hooletuseta.

Meie ei tea ju praegu ette öelda, missugune nendest seisukohtadest meie kohtupraksise poolt aktsepteeritakse — kahtlemata arvestab meie kohus ka välismaa kirjanduses ja kohtupraksises valitsevaid arvamusi—, siiski paljas võimatus, et meil kehtima pääseb kolmas seisukoht, peaks blankovekslite omandajaid manitsema äärmisele ettevaatusele, peaks õieti mõjustama neid nõudma, et blankoveksel täiendatakse puuduvate osadega enne neile üleandmist⁶³.

Aga mainigem veel üht kaalutlust.

Kui veksel on väljatud puudulikult koostatuna, siis eeldatakse küll, et sellega on kaasa antud õigus täiendada seda blankovekslit puuduvate osadega. Ometi ei ole veel iga kord lubatud puuduvat veksliskoostisosa lihtsalt juurde kirjutada. On tarvilik, et puuduv osa oleks lahtiseks jäänud nimelt selleks, et seda hiljemini kindlaks määrata ja juurde kirjutada. On näiteks veksel vastu võetud nii, nagu oleks ta lõplikult täidetud, hiljemini aga leitakse, et mõni koostisosa puudub, siis ei saa säärast vekslit mitte käsitada blankovekslina. Veksel on Veksliseaduse § 2 lg. 1 resp. § 76 lg. 1 alusel puudulik ja teda ei peeta üldse vekslisiks⁶⁴. Selle üriku täiendamine puuduva koostisosaga oleks võltsimine.

Seni oleme puudutanud peaaesjalikult neid raskusi, millesse võivad sattuda blankoveksli omandajad. Kuid raskustesse võivad sattuda ka blankoveksli väljajad. Peavad ju nemad tõestama esmalt seda, et veksel oli väljatud puudulikult koostatuna, ja teiseks seda, et ta on täiendatud kokkuleppe vastaselt. Selle tõestamiskohustuse täitmine pole aga muidugi mitte kerge.

Lõpuks peab küsima, kas siis lõepoolest on tarvidust blankovekslite väljamise järele. Sellele küsimusele tuleb vastata kindlasti eitavalt. Uus Veksliseadus annab vekslit koostamisel nii avaraid võimalusi, et vekslit võib lõplikult koostada sobivalt igasugustele olukordadele. Kui meil siiski

⁶³ Meie krediidasutised, kes diskonteerivad rohkem küll blankoveksleid kui täisveksleid, peaksid oma senise praksise ehk revideerimisele võtma.

⁶⁴ SS 10—4; QA 10—5.

blankovekslite käive on kohutavalt suur, siis on see lingitud peamiselt küll sellest, et lihtsalt ei viitsita vekslit enne väljamist täita. Kirjaoskamatust tuleb siin arvesse ainult teises järjekorras. Aga kui veksel tuleb enne vekslijärgsete õiguste teostamist ikkagi mõne kirjaoskaja poolt täita lasta, eks siis lastagu seda teha juba vekslit väljamisel!

Igasugused palliatiivabinõud — nagu tähtpäeva märkimine meil tarvitusel oleva veksliplangi ülemisel serval ja summa märkimine arvudes parempoolses ülemises osas — on poolikud abinõud ja tekitavad asjatuid vaidlusi säärase märkmete iseloomu ja tähtsuse määramisel⁶⁵, nii et oleks õigem üldse kaotada trükitud veksliplangil need avatlevad kohad.

Kokkuvõttes:

Blankoveksel (VS § 10) on ka uue Veksliseaduse järgi jäänud paheks, kuigi sallitavaks paheks. Blankovekslite käibest tuleks kõigiti hoiduda. Veksliplangi trükitud tekstis peaks olema reserveeritud ainult üks koht maksutähtpäeva ja ainult üks koht vekslisumma märkimiseks.

V. Vekslit teksti muutmine.

Vana Veksliseaduse järgi tuli parandused vekslit olulistes koostisosades õiendada vekslitandja allkirja ees⁶⁶. Mõeldud oli see nii, et kui vekslitandja vekslit koostamisel tegi vekslit teksti vea, siis võis ta selle vea parandada, ta pidi aga siis paranduse õiendama oma allkirja ees. Kallihinnalist vekslitplanki võidi nii päästa. Vekslisumma parandused ei olnud aga üldse lubatud. Dokumenti, mis ei vastanud neile nõuetele, ei loetud vekslitiks⁶⁷.

Uues Veksliseaduses säärast normi ei leidu. Sellest asjaolust on tehtud niisuguseid järeldusi, et nüüd kõik parandused on lubatud, nende hulgas ka parandused vekslisummas. See seisukoht vajaks kontrollimist.

Veksliseaduse § 69 kõlab järgmiselt: „Vekslit teksti muutmise korral need isikud, kes on alla kirjutanud pärast seda muutmist, on vastutavad muudetud teksti sõnastuse järgi;

⁶⁵ Vt. ka SS 10—5; QA 10—7.

⁶⁶ Ex-VS § 13.

⁶⁷ Ex-VS § 14.

enne seda allakirjutanud on aga vastutavad endise teksti sõnastuse järgi.⁶⁸

Siin on väljendatud põhimõte, mida võiks formuleerida ka nii: iga vekslkohuslane vastutab vekslil järgi selle sõnastuse kohaselt, mis vekslil oli siis, kui ta sellele oma allkirja andis. Hilisemad muudatused ei kohusta neid vekslialisi, kes olid oma allkirja andnud enne muudatuse tegemist. Nende vekslialiste vastutust vekslil teksti muutmise läbi sisuliselt muuta ei saa.

Kas aga selles juba ei väljendu muudatuste keeld? Seadus nimelt paralüüsib igasuguse muudatuse mõju varemtekinud vekslkohustuste sisule ja ulatusele ja väljendab sellega küllalt selgelt oma negatiivset suhtumist vekslil teksti muutmisse.

Siia juurde tuleb aga veel üks kaalutlus. Veksliseadus normeerib igasuguse tegevuse vekslilõiguslike tagajärgi ja jätab lahtiseks võimaluse normeerida sama tegevust veel teiste seaduste läbi võib-olla mõnest teisest vaatekohast. Et vekslil teksti muutmise tagajärgedest täit pilti saada, peame Veksliseaduse § 69-ga kõrvutama Kriminaalseadustiku § 409 ja teised. Missugused tulemused sellel kõrvutamisel oleksid igal üksikjuhtumil, see peab siinkohal lahtiseks jääma.

Olgu ainult möödaminnes tähendatud neile muudatustele, mida Saksa kommentaatorid lubatavateks peavad. Need oleksid:

1) Kirjavigade parandamised. Need parandused on küll kahjutud, kuid samal ajal ka üleliigsed: veksel on niikuinii kõigiti kehtiv, kirjavigadele vaatamata⁶⁸.

2) Muudatused, milleks on olemas kõigi vekslilkohuslaste nõusolek⁶⁹. Mõned arvavad, et nõusoleku andmine peab eelnema muudatuse tegemisele⁷⁰, teised aga on arvamusel, et nõusolek võib olla antud ka tagantjärele⁷¹, mis seisukoha paikapidavuses tuleb siiski kahelda. Kui muudatus on tehtud kõigi eelkohuslaste nõusolekul, siis on tal

⁶⁸ SS 69—4.

⁶⁹ Ulmer, *op. cit.*, lk. 181.

⁷⁰ SS 69—3 lg. 1, 69—11, 69—12.

⁷¹ QA 69—6 lg. 1.

samasugune efekt, nagu oleks ta tehtud enne veksliväljajamist veksliväljaja enese poolt.

Teisi lubatud muudatusi Saksa kommentaatorid ei maini.

Suuri raskusi teeb aga muudatuse aja kindlakstegemine. Genfi nõupidamistel tehti selles küsimuses kaks ettepanekut. Ühelt poolt pandi ette luua presumptsioon, et kõik allkirjad on antud enne veksliteksti muutmist. Selle presumptsiooni kohaselt oleksid siis kõik vekslkohuslased vastutanud esialgse teksti kohaselt niikaua kui asjasthuvitatud isikute poolt see presumptsioon pole ümber lükatud. *Onus probandi* oleks lasunud siin kreditoril. Sellekohane ettepanek kukkus aga läbi. Teiselt poolt tehti ettepanek luua presumptsioon, et kõik allkirjad on antud pärast veksliteksti muutmist, mille järgi siis, vastupidiselt, kõik vekslkohuslased oleksid vastutanud uue, muudetud teksti kohaselt. *Onus probandi* oleks lasunud siin vekslkohuslastel. Aga ka see ettepanek ei saanud enamust. Jäädi selle juurde, et kohus ise jagab tõestamise kohustuse. Saksa kommentaatorid panevad ette teha vahet märgatavate ja märkamatu muudatuste vahel. On parandus märgatav, tuleks kreditoril tõestada, et võlgnik on andnud oma allkirja juba muudetud tekstiga vekslile. On aga parandus märkamatu, siis peaks võlgnik tõestama, et ta on alla kirjutanud vekslile siis, kui see veel muutmata oli⁷². Säärane tõestamiskohustuse jaotamine on küll tervitatav vekslikäibe kindluse seisukohast, teeb aga vekslkohuslaste vastutuse suurel määral olenevaks sellest, kui võrra osavalt on muudatus tehtud.

Veksliseaduse § 69 sisalduva põhimõtte kohaselt veksel, mis on väljatud puudulikult koostatuna, ilma et sealjuures oleks antud veksliomandajale õigust puuduvaid osi juurde kirjutada, jääb isikute suhtes, kes on oma allkirja andnud säärasele puudulikule vekslile, ka kehtetuks, kuigi mõni hiliematest vekslivaldajatest peaks puuduvad osad vekslile omavoliliselt juurde kirjutama ja vekslit siis omakorda edasi andma. Muudatuse tegija ise on küll vastutav edaspidiste vekslivaldajate ees vekslioiguslikult, tema eelkäijad aga täienduse peale vaatamata mitte⁷³.

⁷² Hupka, *op. cit.*, lk. 25 j.; SS 69—15 lg. 1; QA 69—7.

⁷³ Erinevalt Hupka, *ibid.*, lk. 23. Ta arvab, et ka järelkohuslaste allkirjadel ei ole vekslioiguslikku jõudu.

Vastupidiselt: kui muudatuse läbi hävib mõni vekslilistest koostisosadest, nii et veksel muutub defektiivseks Veksliseaduse § 2 lg. 1 resp. § 76 lg. 1 mõttes, siis isikud, kes on alla kirjutanud esialgsele tekstile, jäävad endiselt vastutavaks vekslilise järgi, hilisemate veksliosaliste pealkirjadel ei ole aga vekslilise jõudu⁷⁴.

Muidugi sel korral, kui muudatuse (paranduse) vekslilise tekstis teeb vekslilise väljaja ise enne vekslilise väljamist, on see muudatus kõigiti lubatav ja kõigile edaspidistele vekslilise kohustuslastele siduv. Kas võib aga vekslilise väljaja vaidluse puhuks kindel olla, et ta muudatuse tegemise aega saab tõestada? Kui see muudatus pole küllalt märkamatu tehtud, lasuks ju tõestamiskohustus temal, vekslilise väljajal.

Uus Veksliseadus püstitab kõnesolevas küsimuses uue ja senitundmatu printsiibi: vekslilise kohustuslaste vastastikuse sõltumatuse nende sisu suhtes. Seesama põhimõtte kajastub ka § 26-s, kus on juttu modifitseeritud aktseptist, ja § 30-s, mis võimaldab osalist käendust⁷⁵.

Kuivõrra see printsiip on aga üldine? Kas on mõeldav, et indossant, kes vekslilise edasi annab, võiks avalikult, vastava märkusega, oma vastutust vekslilise järgi modifitseerida täiesti oma äranägemise järgi, nii et see muudatus vastutuse sisus ja ulatuses määraks ka tema järelkohustuslaste vastutuse?

Vaevalt oleks see lubatav.

Indossantide õigused on täpselt ette nähtud omal kohal. Kui neil oleks võimalik oma vastutuse sisu ja ulatust määrata täiesti oma suva järgi, siis ei oleks olnud tarvidust indossantide õigusi normeerida iga üksikinstituudi käsitlemisel, vaid oleks jätkunud sellest, kui seaduses oleks fikseeritud sellekohane üldine põhimõte. Ka praktiliselt tooks säärase põhimõtte üldine tunnustamine kaasa väga suuri raskusi, mis on silmanähtavad, kui võtaksime vaevaks analüüsida selle üldpõhimõtte rakendamiskonsekventse üksikküsimuste puhul. Samal ajal näeksime ka, et need konsekventsid satuksid vastuollu seaduse selgesõnaliste eeskirjadega.

Üldiseks põhimõtteks jääb ikka see, et kõigi vekslilise kohustuslaste vastutuse sisu ja ulatuse määrab vekslilise väljaja

⁷⁴ SS 69—6, 69—7; *ibid.*, lk. 26.

⁷⁵ Hupka, *op. cit.*, lk. 24.

poolt koostatud vekslitekst — kuivõrra ei järgne vastu-
pidist üksikute vekslkohuslaste kohta ettenähtud eri normi-
dest või üksikute vekslkohuslaste poolt seaduses ettenäh-
tud piirides tehtud eriklauselitest⁷⁶. Ainult erakorralistel juh-
tumitel — ma ütlesin, võltsimise korral — pääseb eel-
tähendatud printsiip kehtivusele ulatuslikumalt.

Minu arusaamise järgi on Veksliseaduse § 69 rakendatav
ainult vekslivõltsimise korral: ta määrab vekslivõltsi-
mise vekslivõlguslikud tagajärjed ja teeb seda sisu-
liselt täiesti õige põhimõtte kohaselt.

Vekslite teksti muutmisega seotud küsimuste kompleks on
õieti praktiliselt veel suurema tähtsusega kui blankoveksli
küsimused. Vahet vahet võltsimise kohta kokkuleppe vas-
taselt ei saa esitada igatahes selle heausulise vekslivaldaja
vastu, kes on omandanud vekslit juba lõplikult koostatuna,
vahet vekslivõltsimise kohta saab aga esitada iga vekslival-
daja vastu.

Ma esitan seepärast järgmise sooviavalduse:

Vekslite teksti muutmisest (VS § 69) ja muudetud tekstiga
vekslite käibest tuleks hoiduda. Eriteadlaste komisjon (vt.
I tees) peaks selgitama, millistel asjaoludel ja missugusel
kujul on lubatav vekslite teksti muutmise ja kunas tulevad
siin kohaldamisele KrS § 409 jt. ettenähtud sanktsioonid.

VI. Vekslite koostamine.

Uus Veksliseadus on vekslite koostisosade suhtes senisest
mitmeti vähenõudlikum. Kui vana Veksliseadus luges obliga-
toorse rekvisiitide hulka ka maksutähtpäeva, vekslite koosta-
miskoha ja sõnades väljakirjutatud vekslisumma, siis uus
Veksliseadus peab täielikuks veksliteks ka säärast ürikut, kus
need osad puuduvad⁷⁷. Ometi peaksime ka edaspidi vekslite
koostamisel jääma senise praksise juurde, et oleks vähem
avatlusi võltsimiseks.

Vekslit, millel maksutähtpäev märkimata, peetakse näit-
veksliks⁷⁸. Järelikult näitveksli väljamisel ei tarvitse maksu-

⁷⁶ Vt. näiteks VS § 34 lg. 1 viimane lause, § 46 lg. 3 esimene lause,
§ 15 lg. 2 jt.

⁷⁷ Vrd. ex-VS § 3 p. 6, 3 p. 1, 4 ja 14; VS § 75 p. 3, 76 lg. 2, 75 p. 6,
76 lg. 4, 75 p. 2.

⁷⁸ VS § 76 lg. 2.

tähtpäeva üldse märkida. Kui aga näitveksel on väljatud nii, et temal makсутähtpäev on märkimata, kas siis vekslivaldajal, kes on märkamatuult lasknud mööduda aastase tähtaja vekslit maksmiseks esitamiseks⁷⁹, ei teki kiusatust käsitada seda vekslit „blankovekslina“ ja märkida sellele kindel tähtaeg eeloleva kuupäevaga, et mitte kaotada regressiõigust indossantide ja teiste regressivõlgnikkude vastu⁸⁰? Niisugusele kiusatusele järeleandmine tähendaks muidugi vekslit võltsimist ja seda soodustada makсутähtpäeva märkimiseks ettenähtud koha tühjaksjätamisega ei oleks soovitatav.

Umbes samasugused olukorrad võivad tekkida siis, kui jäetakse märkimata makսukoht või koostamiskoht, ja ka siis, kui vekslisumma märgitakse üksnes arvudes.

Silmas pidades ka seda, mis varemini öeldud blankovekslite puhul, tohiks olla õigustatud minu kuues tees:

Vekslid tuleks koostada nii, et neil oleksid kõik VS § 1 ja 75 ettenähtud koostisosad, kuigi VS § 2 ja 76 kohaselt kõik koostisosad ei ole tunnustatud olulisteks.

VII. Kuludeta regress.

Uus Veksliseadus näeb ette kümme korda vekslijärgset toimetust, mille täitmata jätmist tuleb konstateerida protelliga. Vastavalt sellele, missuguse toimetuse täitmata jätmise puhul protest on toimetatud, on meil kättamisprotestid⁸¹, dateerimisprotestid⁸², kontraprotestid⁸³, aktseptimisprotestid⁸⁴ ja lunastamisprotestid⁸⁵ nende all-liikidega.

⁷⁹ VS § 34 lg. 1 teine lause, § 44 lg. 3 teine lause, § 44 lg. 2 esimene lause, § 21.

⁸⁰ VS § 53.

⁸¹ Tuletatud sõnast kättama = kätte andma, kättamine = kätteandmine (vt. F. Karlson — J. V. Veski — E. Ilus, Õigusteaduse sõnastik, Tartu 1934, lk. 52, sõnad 1—4). Ausfolgungsprotest. Protest aktseptimiseks saadetud veksliteisiku mitteüleandmise pärast (= Ausantwortungsprotest) — vt. VS § 66 lg. 2 p. 1. Protest algveksli mitteüleandmise pärast — vt. VS § 68 lg. 2.

⁸² Protest aktseptimise kuupäeva märkimata jätmise pärast — vt. VS § 25 lg. 2. Protest esitamismärkme dateerimata jätmise pärast — vt. VS § 78 lg. 2.

⁸³ Protest mittelunastamise tõttu sekkuja vastu — VS § 60 lg. 1.

⁸⁴ Protest mitteaktseptimise pärast trassaadi vastu — VS § 44 lg. 2 (VS § 24 lg. 1 ettenähtud erijuhtumil nn. „deliberatsiooniprotest“). Protest aktseptimisest keeldumise pärast sekkuja vastu — VS § 56 lg. 2.

⁸⁵ Protest mittelunastamise pärast makсутähtpäeva saabumisel — vt.

Protestid ei ole alati ühesuguse tähendusega. Analüüsides üksikute protestide ülesandeid ja tagajärgi võiksime sellelt vaatekohalt protestide juures leida kolme liiki tunnuseid. Enamasti protestitakse veksel selleks, et alal hoida regressiõigust regressvõlgnikkude vastu. Selleks ettevõetud protest on säilitamisprotest⁸⁶. On aga ka juhtumeid, kus protest on tarvilik üksnes selleks, et alustada regressi. Neil juhtumel vekslit protestimata jätmise ei too kaasa regressiõiguse kaotust, regressi teostamist ei saa aga enne alustada, kui protest on sooritatud. Siin on meil tegemist puhtakujulise regressiprotestiga, s. o. aktiga, mis on üksnes regressi formaalseks eelduseks⁸⁷. Protestil on aga veel ülesandeks olla teatavaks tõendiks veksliprotsessis, olla eelduseks leatavate protsessuaalsete soodustuste saamiseks või lihtsustatud protsessikorra kohaldamiseks. Seda ülesannet taotleb protsessuaalprotest⁸⁸.

Nõnda siis vaadeldes proteste nendega seotud tagajärgede seisukohast, liigitame protestid säilitamisprotestideks, regressiprotestideks ja protsessuaalprotestideks. On proteste, millel on kõigi kolme liigi tunnused, on aga ka neid, mis

VS 44 lg. 3. Protest mittelunastamise tõttu enne maksutähtpäeva vt. VS § 44 lg. 5.

⁸⁶ Solennitäätsakt, Erhaltungsakt. Säilitamisaktiks on näit. protest mittelunastamise pärast trassaadi (lihtvekslit väljaja) vastu maksutähtpäeva saabumisel, kui veksel on varustatud indossamentidega ilma kartusklauselita (VS § 15 lg. 1), ja kui nende indossamentide suhtes ei kehti klausel „protestita“ (VS § 46). Säilitamisaktiks on seegi protest ainult regressvõlgnikkude (indossantide ja nende käendajate) suhtes, mitte aga peavõlgniku ja tema käendaja suhtes, kes ei vabane protesti ärajäämise tõttu — vt. VS § 53.

⁸⁷ Puhtakujuliseks regressiprotestiks on näit. protest mittelunastamise pärast enne maksutähtpäeva saabumist. Kuigi on saanud olukord, mis annab veksliväljajale õiguse teostada regressi enne maksutähtpäeva (VS § 43), ei ole ta veel kohustatud seda õigust kasutama. Ta võib rahulikult (mis oleneb muidugi närvidest!) ära oodata maksutähtpäeva saabumist, ja siis teostada regressi harilikus korras. Ta saab aga kasutada võimalust teostada regressi enne maksutähtpäeva, siis peab ta vekslit laskma protestida, kui ta pole protestimiskohustusest vabastatud (VS § 46), või kui ennetähtaegse regressi aluseks pole mõni VS § 44 lg. 6 ettenähtud olukordadest.

⁸⁸ Protestiks, mis taotleb üksnes protsessuaalseid efekte, on protest mittelunastamise tõttu veksliväljaja vastu maksutähtpäeva saabumisel, kui vekslit leidub üksnes veksliväljaja allkiri.

taotlevad üksnes protsessuaalseid efekte, ja mis on seega puhtakujulised protsessuaalprotestid.

Viimaseil aastakümneil on palju diskuteeritud küsimuse ümber, kas protest kui vekslidõiguslik instituut on hädavajalik, või on ta asendatav muude instituutidega⁸⁹. Uus Veksli-seadus, vastu tulles protesti ründajatele, võimaldabki vekslisosalistele vabastada vekslivaldajat vastava klauseliga vajadusest vekslit protestida lasta⁹⁰.

Selle klauseli puhul omab aga erilist tähendust veksliehitamine vekslivaldaja enese poolt kas lunastamiseks, aktseptimiseks või vastavalt mõne muu vekslijärgse toimetuse täitmiseks. Protestimenellus, mille kestel protestiametnik seda ehk teha võiks ühtlasi ka vekslivaldaja eest, jääb ju selle klauseli puhul ära. Samuti peab vekslivaldaja teostama siinise notifikatsiooni, ja mitte üksi tema, vaid järjekorras üksteisele kõik vekslkohustlased. Kellel lasub *onus probandi* küsimuses, kas notifikatsioonikohustus on täidetud või mitte, ei ole päris selge vastuolu lõttu § 45 lg. 6 ja § 46 lg. 2 vahel. Siin on aga tegemist kodifikatsioonilise ebatäpsusega, mis on tekkinud Genfi konventsiooni XII reservatsiooni (ametlik notifikatsioon) kasutamisel Balti riikide poolt ja reservatsioonikohase sätte paigutamisel esimese lõikena § 45-dasse. Mõõtuandvaks tuleb lugeda vististi § 46 teise lõike teises lauses sisalduvat normi, mille järgi tähtaegadest mittekinnipidamist peab lõestama see, kes tahab seda olu vekslivaldaja vastu kasutada.

On vaieldav, kas protestimiskohustusest vabastamise klausel („kuludeta regress“, „protestita“) on kohaldatav kõigi protestiliikide puhul või mitte. Saksa kommentaatorite arvamused selles küsimuses lähevad lahku. On kindel, et selle klauseliga võib vabastada protestist mittelunastamise lõttu ja protestist mitteaktseptimise pärast⁹¹.

Meil on aga olukord praegu nii, et klausel „kuludeta regress“ teeb üleliigseks protesti kui regressidõiguse alalhoidmise akti ja kui formaalse eelduse regressi teostamise alusta-

⁸⁹ Vt. näiteks J. N. Grigorjev, *Vekselnõi protest v Rossii, ego nedostatki i neobhodimost reformõ*. Moskva 1914. Saksa vastava kirjanduse juurde juhib SS 44—6 joonealuses märkmes.

⁹⁰ VS § 46.

⁹¹ SS 46—5, 46—6.

miseks. Täheandab, seevõrra, kuivõrra meil on tegemist säilitamisprotestiga ja regressiprotestiga, on protest selle klauseli puhul üleliigne. Mis puutub aga protesti kui teatavasse protsessuaalsesse tõendisse, kui eeldusse lihtsustatud protsessikorra kohaldamiseks, siis kõnesolev klausel selles küsimuses protesti asendada ei saa. Tsiviilprotsessi seadustik võimaldab anda rahuldust sundtäite korras üksnes protestitud vekslite järgi⁹². Ja isegi neil juhtumel, kus Veksliseadus ise vabastab vekslivaldaja protestimiskohustusest (VS § 44 lg. 6) ilma et vekslis pruugiks olla vastavat eriklauselit, isegi siis tuleb vekslivaldajal esitada veksle protestimiseks, kui ta tahab kasutada neid soodustusi, mis protestitud vekslile protsessi korras antakse.

Klauseli puhul „kuludeta regress“ on vekslivaldajal valida: 1) kas lasta veksle protestida ja kanda sealjuures ise protestikulud, kuid maksta kohtulõivu ainult poolel määral ja saada kiiret rahuldust, või 2) jätta veksle protestimata, maksta kohtukulud täiel määral ja kannatada rahulduse saamisega vähemalt paari nädala võrra kauem — ajal, kus võib-olla iga minut on kallid. Just kulude (kohtulõivu) küsimuses omab klausel „kuludeta regress“ meil praegu pisut iroonilist kõrvalmaiku⁹³.

Täiendada aga tsiviilprotsessikorda novelliga, mis võimaldaks anda rahuldust sundtäite korras ka protestimata vekslite järgi, kui neis leidub klausel „kuludeta regress“, tekitab omakorda väga tõsiseid vastuväiteid⁹⁴.

Kõigest sellest lähtudes esitan viimase teesi:

Klauseli „kuludeta regress“ (VS § 46 lg. 1) puhul tuleb tõsiselt silmas pidada vekslivaldajal lasuvat vekslite esitamise kui ka notifikatsioonikohustust, eriti aga seda, et sundtäit-

⁹² TKS § 161¹ p. 3, 161³ p. 6, 161⁴ p. 1 jt.

⁹³ „Kuludeta regress“ tuleb nimelt hoopis kulukam kui „kuludega“ regress.

⁹⁴ Sundtäite korra rakendamise alusteks on vaieldamatud aktid, mille järgi on võimalik, vähemalt suure tõenäosusega, kindlaks teha, et nõude rahuldamiseks on vastavad eeldused olemas. Kuidas tõestab aga vekslivaldaja kohtule, et ta on vekslite VS § 38 ja 46 lg. 2 korras esitanud lunastamiseks, kui protesti mittelunastamise tõttu pole sooritatud? Muide protestiga seotud formaliteetidid ja kulud pole meil seevõrra koormavad, et oleks tegelikku vajadust kõnesoleva klauseli kasutamise järele.

misele kuuluvad üksnes protestitud vekslid (TKS § 161¹, p. 3, 161³ p. 6, 161⁴ p. 1). Viimast asjaolu tuleb silmas pidada ka VS § 44 lg. 6 kohaldamisel.

* *
*

Kui ma oma artiklis olen juhtinud tähelepanu mõnele raskusele, mis uue Veksliseaduse kohaldamisega on seotud, ja mõningatele hädaohtudele, millega meil eksliku praktilise väljakujunemisel arvestada tuleb, siis mitte sellepärast, et ma ei pooldaks uut seadust või et ma tahaksin iga hinna eest kritiseerida neid, kes uue seaduse meil maksmapaneku alal tegevad on olnud. Ma olen kaugel nii ühest kui teisest. Ühtlustatud veksliseaduse kehtimapanekut tuleb lugeda positiivseks nähtuseks. Ma ütleksin isegi rohkem: et kogu Euroopa on selle seaduse kehtima pannud, siis osutus uue seaduse kehtimapanek ka meil otse paratamatuks.

Selle sammuga oleme sattunud Lääne-Euroopa õigusliku kultuuri orbiiti senisest hoopis suuremal määral. Praktiliselt tähendab see seda, et välismaa kõrgemad kohtud ja tunnustatud teoreetikud, kirjutades uuest seadusest ja lahendades üksikjuhtumeid uue seaduse pinnal, tegelevad nüüd ka ühtlasi meie siseriikliku õigusega. Meie aga, tegeldes välismaal väljatud vekslitega, ei tarvitse enam aluseks võtta välismaa õigust, vaid lahendame kõik küsimused meie oma seaduse alusel.

Uue Veksliseaduse näol oleme saanud seadustiku, mis on välja töötatud maailma parimate teoreetikute ja praktikute poolt, mis oma väljendusviisilt on lühisõnaline ja täpne.

Meie leiame sealt küll üht-teist, mis meile võõras on, ja mis võib-olla meile hästi ei sobi, kuid vekslite õiguse ühtlustamise ideaalile peame ka meie pisut ohvrit tooma. Ei võinud ju meie tahta, et kogu maailm just meie süsteemi omaks oleks võtnud.

Meie uue Veksliseaduse tekst on lühisõnaline — sellega peame harjuma —, ta on aga ka paiguti veel täpsem kui algkeelne tekst⁹⁵. On ka juhtunud väikesi viperusi: ühele ma

⁹⁵ Nii, näiteks, tarvitab meie VS § 24 lg. 1, § 50 lg. 1 ja § 62 lg. 2 väga õieti väljendit „protestiakt“ ÜVS „le protêt“ resp. „the protest“ asemel. Sama väljend „protestiakt“ pole aga enam sobiv meie VS § 78

juba juhtisin tähelepanu (vastuolu § 45 lg. 6 ja § 46 lg. 2 vahel), teisena olgu mainitud veel see, et meie oma Veksli-seaduse § 87 lg. 1 p. 5 oleme koostanud Saksa VS § 85 lg. 2 p. 5 järgi 1933. a. redaktsioonis, mis aga juba 1934. a. ümber redigeeriti kokkukõlas ÜVS § 4 ja 27-ga⁹⁶.

Õiendades need ebatäpsused ja kasutades veel kolmenelja Genfi reservatsiooni minu esimese kolme teesi kohaselt saaksime seadustiku, mis on väga lähedal ideaalile.

Kuid ka ideaalsete seaduste puhul ei ole õiguslikule kultuurile veel kõrge tase kindlustatud. Selle eesmärgi saavutamiseks peavad kaasa aitama ka seadusetäitjad.

Siin on meil, õigustealastel, suur tööpõld ees, mis ootab tegijaid. Uut seadust tuleb populariseerida, meie igapäevast praksist tuleb algusest peale juhtida uue seaduse poolt kättenäidatud õigetessee rööbastesse.

See suur töö ei anna meile küll mingit ainelist kasu, ei tööta isegi üksikkodanikkude tänuavaldusi. Seda tööd tehes peame leidma rahuldust juba sellest teadmisest, et meie täidame sellega oma osa meie riigi kultuurilises ülesehitustöös ja seega meie rahva tuleviku kindlustamises.

Kaubandusõiguse allikate küsimusi Eestis.

M. Nurk.

§ 1. Sissejuhatus. — Kes lähemalt on kokku puutunud Eesti kaubandusõigusega, see teab, kui suuri raskusi pakub allikate probleem. Vaatamata sellele, et kaubandusõiguse allikate küsimusele on pühendanud tähelepanu niihästi Vene ajal kui ka Eesti iseseisvuse ajal rida silmapaistvaid Balti, Vene ja Eesti juriste, valitseb töö tulemuste vahel tunduv lahkeli, mis nende teaduslikku väärtust vähendab ja kasutamise küsitavaks teeb. Sellise kahetsusväärse olukorra tagajärjeks on tarvidus ikka ja jälle allikate küsimuse juurde tagasi tulla. See tarvidus ühelt poolt ja teiselt poolt äratundmine, et kaubandusõiguse allikate küsimuses ei ole veel

lg. 2, kus oleks tulnud tarvitada selle asemel väljendit: „... siis tuleb seda keeldumist konstateerida lasta protestiga“ analoogil. § 25 lg. 2.

⁹⁶ Vt. Zweiter Nachtrag zu Staub-Stranz, Kommentar zum Wechselgesetz. Dreizehnte Auflage: Gesetz über Proteste von Wechseln und Schecks v. 5 Juli 1934 (RGBl S. 571) art. 2.

viimne sõna öeldud, on ka põhjuseks käesolevale tööle, mis tahab olla katseks tuua omalt poolt lisandit senitehtud uurimistöole.

§ 2. Uurimise suunad. — Heites üldise pilgu aastakümnete jooksul suure hoole ja tõsidusega tehtud töö resultaatidele, võime ära märkida kaks tähtsat suunda, milles on liikunud teaduslik uurimine. Need on: 1) allikate konstateerimine ja 2) allikate järjekord. Esimene omakord hõlmab eriprobleemina küsimuse, kas ja kui võrra mõned lähemalt tähendatud allikad kehtivad Eestis seadusena või mitte. Samades suundades tuleb tegelda ka meil, kusjuures „allika“ mõiste loeme tuntuks ja lähemat defineerimist mittevajavaks. Küll aga vajab seda üks teine mõiste, mille lähem selgitamine näib meile käesoleval korral uurimistöo tulemuste teadusliku väärtuse *conditio sine qua non*. See on kaubandusõiguse enda mõiste. Seda arvesse võttes püüame selgeks teha, mida tuleb mõista „kaubandusõiguse“ all ja kuidas seda mõistet tuleb kasutada allikate probleemi käsitlemisel.

§ 3. Kaubandusõiguse mõiste. — Iga defineerimiskatse, mis ei tugine positiivsele õigusele, peab paratamatult viima uurija raskustesse, kui ta niisuguse definitsiooni abil püüab tunnetada õiguslikke nähtusi. Seepärast tuleb pidada täiesti õigeks Šeršenevitši hoiatust, olla ettevaatlik Lääne-Euroopa kommertsialistide poolt tavaliselt antavate määratlemiste kasutamise¹. Sama hoiatus on kohane ka meil Eestis, kus osa kaubandusõiguse allikatest veel praegugi on pärit riiklikule iseseisvusele eelnevast ajastust. Š. ise eristab kolme liiki kaubandusõigust: 1) avalik, 2) rahvusvaheline, 3) kaubanduslik eriõigus, kuigi ta lähemalt käsitleb ainult viimast².

Teine tuntud Vene kommertsialist Fedorov defineerib kaubandusõigust kui „normide kogu, mis reguleerivad kaubandustehinguid eranditult juriidilisest küljest, kui võrra need normid eksisteerivad sõltumatult üldise tsiviilõiguse normidest“³, kuid ka tema peab tarvilikuks juhtida tähelepanu

¹ Kurs, I, lk. 17.

² *Op. cit.*, lk. 14—18. Utšebnik torg. prava, lk. 4—7.

³ Vvedeniye v kurs torg. prava, 1901, lk. 11. Vaatleme käesolevas töös materiaalselt kaubandusõigust, jättes kõrvale kaubandusprotsessiõiguse. Samuti ei vaatle meie Petserimaa ja Narvataguse maa erilist positsiooni kaubandusõiguse suhtes.

avaliku ja rahvusvahelise kaubandusõiguse olemasolule eraõiguslike normide kõrval.

Samal seisukohal asub prof. A. Piip⁴.

Seevastu V. Nõges⁵ mõistab kaubandusõigust „eraõiguse-
sena, mis normib eriliselt kaubanduslikku käivet ja mis vaat-
leb ühtlasi vekslit- ning mereõigust“.

Meie ei lasku küsimusse, kumb neist seisukohtadest on õigem. Tähtis on siinkohal ainult see, et ühe või teise seisukoha aktseptimine toob endaga kaasa vastavaid tagajärgi õpetusse kaubandusõiguse allikatest. Sest siis on selge, et lisaks eraõiguslike normide allikatele tuleb tunnustada ja vaadelda ka avalikõiguslike ja rahvusvahelise õiguse normide allikaid. Viimased kaks liiki langevad ära, kui loeme kaubandusõiguse koosnevaks ainult eraõiguslikest normidest. Kuid siis tekib teine küsimus ja nimelt: millised on need eraõiguslikud normid, mis kogusummas moodustavad kaubandusõiguse? Vastuse saamist sellele küsimusele raskendab teatavasti see asjaolu, et positiivne seadus meil ei anna nende toimingute süsteemi ega ka loendit, mida on määratud reguleerima kaubandusõigus⁶. Oletame siiski, et me ühel või teisel viisil vastuse oleme leidnud, näiteks üksikasjalise vaatluse najal jõudnud otsusele, et kaubanduslikeks tuleb lugeda kõik need õigustoimingute tüübid, mida vaatlleb oma kursuses Šeršenevitš. Sellega ei ole aga veel tõendatud, et niiviisi saadud tulemusi oleks võimalik ilma reservatsioonideta kasutada mineviku kohta, eriti ajajärgu kohta enne esimese Vene Seaduste Kogu kehtimahakkamist 1. jaan. 1835, ja et vana süsteemi vastu ei võiks tuua vaideid endiste Balti kubermangude kaubandusõiguslike erinormide seisukohalt. Seda deduktsiooni on kinnitamas ka konkreetsed tõendused, kõigepealt F. G. v. Bunge tuntud teos „Darstellung des heutigen russischen Handelsrechts mit Rücksicht auf die deutschen Ostseeprovinzen“, ilmunud aastal 1829, niisiis ajal, mil niihästi üld-vene kui ka Balti kubermangude erinormid olid veel inkorporeerimata. Selles teoses eristab tuntud balti jurist kaubandusõigust laiemas ja kitsamas mõttes. Esimene hõlmab ka mere- ja vekslitõiguse, kuna teine sisaldab kõik

⁴ Kaubandusõigus, lk. 6 j.

⁵ Kaubandusõiguse allikaist Eestis. Aratrükk juriidilisest ajakirjast „Õigus“, 1930, nr. 4, 5 ja 9, lk. 3.

⁶ Vrd. Šeršenevitš, Utšebnik, lk. 31, Kurs, I, lk. 88 jj.

kaubandusõiguse normid, välja arvatud mere- ja vekslõigus⁷. Kuna kaasaja arusaamine mere- ja vekslõiguses näeb kaubandusõigust *ex professo*, vaatleb Bunge praegutsiteeritud teoses kaubandusõigust kitsamas mõttes⁸. Et Bunge käesoleval korral ei väljenda oma isiklikku arvamust, vaid möödunud sajandil enam-vähem üldiselt valitsenud seisukohta, see selgub asjaolust, et ka C. Erdmann oma teoses „System des Privatrechts“⁹ veksl- ja mereõigust ei loe kaubandusõiguse osaks, vaid asetab kõik kolm kui kutseõiguse iseseisvad harud kõrvuti, seades nad vastu Balti üldisele eraõigusele. Mis puutub v. Bunge „Darstellung“ sisusse, siis kujutab see enamikus avalikõiguslike normide käsitletu. Nii vaadeldakse siin õigust kaubelda (§ 13—86), kaupmeheseisust (§ 21—48), selle seisuse mõistet ja liigitelu (§ 21—23), kolme kaupmeeste gildi kauplemisõigusi (§ 24—28), kaupmeeste isiklikke ja auõigusi (§ 29—36), kaupmeeste koormisi (§ 37—41), teiste linnade kaupmehi (§ 46—48), linnakodanikkude ja alevnikkude* kauplemisõigust ja üldse kauplemist ning äritegevust (§ 49—60), aadlike ja riigiametnikkude kauplemisõigust (§ 61—63), vaimulikke (§ 66, 67), talupoegade kauplemisõigust (§ 68—72), kaubandust maal (§ 73, 74), juutide kauplemisõigust (§ 75—77), välismaalaste kauplemisõigust (§ 78—84), Soome, Poola, Bessaraabia ja Gruusia kaupmehi, samuti aasialaste kauplemist (§ 85, 86), kauplemis- ja äritunnistusi (§ 107—116), järelevalvet kaubanduse üle (§ 117—124), kaubanduse edendamise asutisi (laadad, messid, riigipangast üldse ja eriti riigikaubapangast), kaubandus- ja äriprivileegiume (§ 140—146) — kõik avalikõiguslikud normid. Eraõiguslike normide käsitletu leiame ainult § 42—45 (kaupmeeste perekondadest ja nende õigusest kaubelda), § 87—96 (kaubanduslike volinikkudest ja kaupluseteenijatest), § 97—106 (maakleritest) ja § 125—139 (kaubanduslepingud: kaubanduslepingutest üldse, kaubandusseltsingutest, hangetest ja rentimisest).

§ 4. Ustav Torgovõi — 1832. väljaande sisu ja üldine ise-

⁷ *Op. cit.*, lk. 19, 20.

⁸ F. G. v. Bunge kavatses mere- ja vekslõigust käsitleda hiljemini eriteoses (vt. *op. cit.*, lk. X), mis kavatsus aga on jäänud teostamata.

⁹ I köide, lk. 3, 4. Vrd. ka Erdmann, Das Verhältniss des Balt. Privatrechts zu seinen Subsidiarrechten (Zeitschr. f. Rechtsw. herausg. v. der jur. Facult. der Univ. Dorpat, X aastak., lk. 216).

* Meštšane i possadskije, vt. *op. cit.*, lk. 84.

loom. — Et F. B u n g e kontseptsioon kaubandusõigusest laiemas mõttes ei olnud tema isiklik vaade, vaid tol ajal Venemaal üldiselt valitseva arvamuse väljendus, seda näitab ka seadusandliku akti, mis sai eelkäijaks Ustav Torgovõile (VSK XI k. 2. j., 1903. a. väljaanne ühes 1914. a. jätkuga), nimelt 1832. aastal trükist ilmunud ja 1. jaan. 1835 jõustunud Vene Seaduste Kogu (Svod Zakonov) XI köite 2. jao, mis kannab pealkirja „Svod Utšreždenii i Ustavov Torgovõh“ (Kaubandusliikude asutiste ja seadustikkude kogu) lähem vaatlus. XI k. 2. jagu koosneb 5 raamatust, millest eraõiguslikke norme sisaldavad ainult kaks ja nimelt 2. raamat „Kaubandusliikude kohustustest ja lepingutest, üldistest ja kaubanduse eriliikidele omastest“ (§ 294—524) ja 3. raamat „Lepingutest ja kohustustest, erilistest kaubanduslikule laevaehitusele ja merisõidule“ (§ 525—924).

2. raamatu 1. lõige sisaldab vekslinormeeringu 25. juuni 1832. a. seaduse põhjal (§ 294—434), kuid selle lõike 6. ja 7. peatükid, milles käsitletakse vastavalt ametnikkude vastutust vekslid järgi sissenõudmise eest (§ 427—432) ja trahvirahade jagamist (§ 433, 434) sisaldavad avalikku õigust. Täielikult eraõigusele on pühendatud 2. raamatu 2. lõige, ja nimelt käsitletakse § 435—439 kaupmehesellide teenistusse võtmise lepingu koostamist ja toimetulekut, § 440—454 lepingu täitmist ja selli kohustusi, § 455—470 peremeeste vastutust sellide tegude eest, aruannet ja lahkumist, § 471 kaubandusvolitust üldse, § 472—477 kauplemise volituse liike, § 478—482 volituse koostamist, § 483 ja 484 volituse toimetulekut, § 485 ja 486 kaubandusvolituse ulatust ja piire, § 487—498 volitust tolliasjade ajamiseks, § 499—502 seltsinguid üldse, § 503—514 täisseltsingut, § 515—521 usaldusseltsingut ja § 522—524 kaubanduskompaaniaid (= aktsiaseltsinguid). Kuid siingi võib leida üksikuid avalikõiguslikke norme, nagu § 498 ja § 467. Muide aktsiaseltsingute kohta käivad §-d väärivad selle poolest tähelepanu, et nende all ei ole tähendatud allikaid, mis pärast oleme õigustatud järeldama, et vastavad 3 §-i moodustavad seadusandliku *novum*'i inkorporatsioonitöös. Esimene neist, § 522, ütleb: „Kaubanduskompaaniad asutatakse kas kaubandusliikude seltsingute üldiste reeglite järgi või eriliste eesõigustega, mis on kinnitatud valitsuse poolt. Viimaseid nimetatakse Kõigekõrgema kaitse all olevateks kompaaniateks või Kõigekõrgemalt poolt kinnitatud kompaaniateks.“

§ 523: „Kompaania liik ja iseloom määratakse aktiga, mis on tehtud ja avaldatud tema moodustamisel.“

§ 524: „Kompaania eesõigused ja nende kehtivusaeg määratakse sama aktiga, millega nad annetatud.“ Märkuses selle §-i juurde loendatakse 1831. aastal olemasolnud 5 aktsiaseltsi.

3. raamat jaguneb 4 lõikeks, milledes külg külje kõrval eraõigusega leiame avalikõiguslikke norme. Nii sisaldavad 3. raamatus avalikõiguslikke sätteid §-d 527, 528, 530—533, 541—544, 546, 551, 553—559, 573—608, 634, 635, 636, 638, 699, 719, 721, 722, 764—768, 778—793, 850—856, 858, 860—862, 864, 868—878. Teised 3. raamatu §-d sisaldavad eraõiguslikke norme, kaubalaevade ostmise ja müügi (1. lõike 2. peatükk), laevade ehituse, ostmise ja ülalpidamise seltsingute (3. peatükk), laevniku teenistusse võtmise (2. lõike 4. peatükk), laeva-teenijate ja merimeeste palkamise (2. lõike 5. peatükk), laevade koorma alla rentimise (2. lõike 6. peatükk), kaubalaevade vastastikuse kaitse lepingu (2. lõike 7. peatüki 2. jagu), bodmerii (3. lõike peatükid 1—5), laevade hukkumise ja päästmise ning lootside (3. lõike 6. peatükk) ja merikindlustuse (kindlustajad isikud, kindlustuse objekt, lepingu koostamine, toimetulek, algus, kestus ja täitmine, 4. lõike peatükid 1—4) kohta.

Teised XI köite 2. osa raamatud: 1. raamat „Õigusest kaubelda“, 4. raamat „Kaubandusasjade kohtupidamisest“ ja 5. raamat „Kaubanduse asutistest“ sisaldavad eranditult avalikku õigust niihästi üldist, kehtivat kogu Vene riigi territooriumil, järelkult kaasa arvatud ka Balti kubermangud, kui ka mitteüldist, kehtivat kas kogu Vene riigis, välja arvatud Balti kubermangud, või Vene riigi (välja arvatud Balti kubermangud) mõnedes osades. Selliste *leges generales*'e iseloomu omavad näiteks järgmistes §-des sisalduvad normid: § 1—8¹⁰, 10, 11, 14, 15, 22, 27, 51—61, 63—71, 73—84 jne., kusjuures üldsuse iseloom selgub kas §-i redaktsioonist vahenditult (näit. § 27, 208, 292, 293) või §-de all tähendatud allikatest, mille dena esinevad kogu keisririigis kehtivad seadused, nagu näit. 1807. a. 1. jaanuari manifest või Balti kubermangudes kehti-

¹⁰ § 3 all pole allikaid toodud, mispärast võime vastavat normi lugeda *novum*'iks. — Mõistame *leges generales* all järelkult ka selliseid norme, mis kehtivad Balti kubermangudes ja väljaspool neid, kuigi mõnel maa-alal (näiteks kasakate maa) norm võib mitte kehtida.

vad seadused, nagu 1824. a. 14. nov. täiendusseadus gildide korrale ja teiste seisuste kauplemise kohta¹¹.

4. raamat „Kaubandusajade kohtupidamisest“ oma 1. lõikes käsitleb kaubanduskohtute koosseisu (§ 925—929), ametisse määramist (§ 955—964, kusjuures siin äratavad erilist tähelepanu § 956—958, milledes määratakse kaubanduslikku käivet ja kaubanduslikke kohustusi ning lepinguid), kohtuistungite korraldust (§ 965—967), asjaajamiskorda (§ 988—1068). Kohtupidamist ennast käsitletakse lähemalt 4. raamatu 2. lõikes, kus leiame norme alluvuse (§ 1069—1074), kohtusse kutsumise ja ilmumise (§ 1075—1098), tagandamiste (§ 1099—1110), poolte ärakuulamise ja asja selgitamise (§ 1111—1115), vahendajate kaudu asjaarutamise (§ 1116—1129), tõenduste kohta üldse ja nende mitmesuguste liikide (§ 1130—1133), õigeksmõistmise kui tõenduse (§ 1134—1138), kirjalikkude aktide ja dokumentide üldse (§ 1139—1161), kirjalikkude tõendite eriliikide (§ 1162—1188), tõendamisest tunnistajate abil (§ 1189—1205), tõendamisest vande abil (§ 1206—1220), vastuste ja ümberlukkamiste (§ 1221—1235), tõendite ja ümberlukkamiste (= vaiete) verifitseerimise (§ 1236—1256), otsuste ja nende täitmise (§ 1257—1291) ja kaebuste kohta kaubanduskohtute otsuste peale ja edasikaebamise (apellatsiooni) kohta (§ 1292—1309).

4. raamatu 1. lõike kohta tuleb öelda, et selle territoriaalne kehtivus sõltus kaubanduskohtute olemasolust ja asukohast. Tarvitses vaid impeeriumi teatavasse linna luua kaubanduskohus, siis oli selle linna (eventuaalselt vastava maakonna või naabermaakondade) kohta (vt. § 962) kehtiv 4. raamatu 1. lõike normide kogu, mis seega oma iseloomult olid *leges generales*. Kaubanduskohtud asutati tarviduse järgi, ja 1864. a. kohtureformi aluses eksisteeris üks selline kohus ka Tallinnas¹².

4. raamatu 3. lõige käsitleb kaubanduslikke suusõnalisi kohtuid ja nimelt: nende korraldust (§ 1310—1332) ja asjaajamist suusõnalistes kohtutes (§ 1333—1376), millelele Balti kubermangudes vastasid *Wettgericht*'id¹³.

4. raamatu 4. ja viimane lõige on pühendatud kaubandus-

¹¹ Bunge, Darstellung, lk. 13.

¹² A. F. Fedorov, Vvedeniye v kurs torg. prava, lk. 99.

¹³ *Op. cit.*, lk. 99.

likule maksujõuetusele, kusjuures normide allikaks on 1832. a. 25. juuni seadus kaubandusliku maksujõuetuse kohta. Peatükkide järgi käsitletakse siin: maksujõuetute kohtualluvust (§ 1377—1379), kaubandusliku maksujõuetuse olelut ja selle mitmesuguseid liike (§ 1389—1390), maksujõuetuse avamist (§ 1390—1392), maksujõuetuse kuulutamist ja kohtu esialgseid korraldusi (§ 1393—1414), hooldajate valimist ja konkursivalitsuse moodustamist (§ 1415—1427), konkursivalitsuse kohustusi (§ 1428—1483), lõplikke korraldusi kreditoride üldkoosolekul (§ 1484—1505), maksujõuetute poolt tehtud sobinguid (§ 1506—1510) ja tasu vannutatud hooldajale ning hooldajatele vaeva eest (§ 1511—1514).

5. raamatu „Kaubandusasulistest“ 1. lõige (§ 1517—1645) kannab pealkirja „Konsulaatidest“ ning sisaldab avalikku õigust. Sama tuleb öelda ka 5. raamatu 2. lõike sisu kohta, mis kannab pealkirja „Börsidest ja börsiasulistest“ ja käsitleb börse üldiselt (§ 1646—1650), sisaldab Peterburi börsi põhikirja (§ 1651—1723), määruse Peterburi linnaaitade kohta (§ 1724—1772), sätteid praakerite ja kaupade praakimise kohta (§ 1773—1786), määruse praakerite kohta ja järelevalvest kaupade praakimise üle Peterburi sadamas (§ 1787—1840) ja börsiartellide liikmete normeringu (§ 1841—1852). Viimast peame lugema eraõigusse kuuluvaks, kuigi segatuks mõnede avalikõiguslike elementidega (näit. § 1842 ja 1845).

Kuigi keiser Pauli poolt 19. detsembril 1800 antud pankrotiseadustik senati 1801. a. 1. dets. ukaasi põhjal ei kehtinud seadusena Balti kubermangudes¹⁴, leiame selle seadustiku § 140 allikana 5. raamatu 3. lõike § 1-le, mille redaktsioon ei jäta kahtlust, et on tegemist *lex generalis*'ega. See on § 1853: „Kõik kaupmehed, niihästi vene kui ka välismaised, kes tegelevad välis- või sisekaubandusega, peavad omama seatud raamatuid.“ Selle kui ka järgnevate §-de 1854—1865 lähem vaatlus sunnib nägema neis avalikõiguslikku normeringut. Avalikku õigust sisaldavad aga ka sama lõike 2. peatükk „Maakleritest“ (§ 1866—1914), kaasa arvatud maakleriraamatutesse ja -memorandumitesse puutuvad normid (§ 1886—1908) ja 3. peatükk „Määrus börsimaaklerite, hofmaaklerite, oksjonipidajate ja dispašööride kohta Peterburi sadama juu-

¹⁴ Vrd. Bunge, Darstellung, lk. 10, 11, vrd. A. E. Nolde, Otšerki, lk. 372.

res“ (§ 1915—2078), kuigi ka siin võime leida eraõiguslikke elemente (vt. näit. § 1991 müügi toimetuleku kohta avalikul enampakkumisel, § 2029 laevamaakleri abil sõlmitud lepingu kehtivuse kohta parteidele), lõpuks 5. raamatu 4. lõige „Kaubanduslikkudest mõõtudest ja kaaludest“ (§ 2079—2141). 5. lõige „Laatadest“ (§ 2142—2186). Mõned 4. lõike §-d otseselt kõnelevad vastavate normide kehtivusest kogu riigi territooriumil, näit. § 2082 (teravilja mõõt olgu ühtlane kogu riigis) ja § 2099 (kogu Vene riigis võetakse tarvitusele ühtlane arssinamõõt).

Muidugi ei ühti Svodi XI köite 2. osa sisu täielikult Bunge „Darstellung“i omaga. Meie ei hakka siinkohal erinevusi üksikasjaliselt loendama — see polegi meie käsitluse seisukohalt olulise tähtsusega. Tähendame ainult niipalju, et üheks oluliseks erinevuseks on vekslinormide esinemine XI köite 2. jaos, mis asjaolu annab meile õiguse kõnelda käesoleval korral „kaubandusõigusest laiemas mõttes“ Bunge järgi. Kui meie täiendame Bunge käsitluse vekliõigusega ja niiviisi muretseme võrreldava suuruse Svodi XI köite 2. jaoga, siis jääb ilmseks, ja samuti vaieldamatuks mitte ainult avalikõiguslikkude elementide esinemine kaubandusõiguse integreeriva osana, vaid isegi nende elementide prevalentis eraõiguslikkude elementide üle.

§ 5. Ustav Torgovõi seadusjõu küsimus. — Asjaolu, et Vene Seaduste Kogu XI köite 2. jagu esimeses väljaandes (1832. a.) esineb pealkirja all „Riikliku heakorra seadustikkude kogu“ (Svod ustavov gossudarstvennago blagoustroistva), aitab veelgi alla kriipsutada tema avalikõiguslikku iseloomu ja finantspoliitseilisi eesmärke¹⁵. Peame oletama üht kahest: kas „riikliku heakorra“ seadustikkude kogusse teadlikult paigutati nii ilmset eraõigust, nagu seda on kaasaja arusaamise järgi vekliõigus, või esines vekliõigus tolleaegses süsteemis ise avaliku õiguse nähtusena. Esimene oletus tundub loomulikuna, kuid teise oletuse poolt kõneleb see asjaolu, et XIX sajandi esimesel poolel valitseva seisusliku korra juures vahe avaliku õiguse ja eraõiguse vahel ei saanud olla niisama selge kui praegu ega ka aetseda sealsamas, kus see joon jookseb tänapäev. Olukorras, kus „veksliasjad“ objektiivse tunnuse järgi loetakse kaubanduslikku käibesse kuuluvateks

¹⁵ Vrd. Fedorov, *op. cit.*, lk. 81.

(§ 956 p. 5), kus kaubanduslik käive pole mõeldav ja võimalik ilma maakonnarenteist võetud tunnistuseta (§ 4) ja kus iga kaupmees peab kuuluma vähemalt ühte kolmest gildist, kaubanduslikud toimingud (veksli väljamine) pole mitte toimingud ükskõik milliste õigussubjektide vahel, vaid seiste liikmete vahel: veksliväljaja peab kuuluma kaupmeheseisusse või olema gildi sissekantud aadlik või linnakodanik või tunnistuse põhjal kauplev talupoeg (erandi sellest moodustavad külalistena Venemaal viibivad välismaalased ja välismaa tsunftiliikmed), vt. § 299 lisa. Kuivõrra lähedalt võime vekslit välja anda sõltus avalikõiguslikust „kaupmehe“ kvalifikatsioonist, seda näitab asjaolu, et muidu igaipidi õigusvõimeline aadlik ei saanud kohustuda veksliga, kui ta polnud ettenähtud korras astunud gildi, teiselt poolt sellest, et muidu oma õigusvõimes piiratud talupojad kaubanduslikkudesse järkudesse sisseastumisega ja vastava tunnistuse võtmisega said vekslivõimelisteks (§ 157–178, § 299 lisa p. 5.). Teiste sõnadega, õigusvõime ja vekslivõime ei suhtu 1832. a. Svodi XI köite 2. jao järgi teineteisesse kui liik alaliiki, vaid nad on teineteisest sõltumatud, omaette kategooriad, millest viimane, s. o. vekslivõime moodustab avalikõigusliku nähtuse funktsiooni.

Lähemalt vaadeldes peame konstateerima avalikõiguslikku loomust ka kaupmehesellil, vähemalt 1. järgu sellil (§ 179, 180, 181), kelleks võib olla kas isik, kes on sisse kirjutatud gildi, või kes on võtnud erilise sellitunnistuse (§ 184). Et selliks astumine ilma selle tunnistuseta ei evinud juriidilist efekti, seda kinnitab § 186, mille järgi ei või kaupmehe selliks või volinikuks olla aadlikud, kes ei ole gildidesse sisse kirjutatud, ega ka riigiametnikud¹⁶. Selle sama avalikõigusliku kvaliteediga investeeritakse aga ka kaubanduslik volitus ja komisjon, kuivõrra kaubanduslik volinik ja komisjonäär loetakse 1. järgu selliks ja ta, vastavalt sellele, esineb avalikõigusliku isiku positsioonis.

Ustav Torgovõi nimetuse sai Vene Seaduste Kogu XI köite 2. jagu teatavasti alles 1857. a. väljaandes, kus aga rööbiti uue nimetusega on säilitatud 1832. a. väljaande alapealkiri „Svod Utšreždenii i Ustavov Torgovõh“¹⁷. 1887. a.

¹⁶ Välja arvatud § 187 tähendatud erandid.

¹⁷ Fedorov, Vvedeniye, lk. 81.

väljaandes eraldati viimasest ja tehti erilistest seadustikkudest Veksliseadus, Kaubandusliku kohtupidamise seadus ja Konsuliseadus, mis paigutati siiski VSK XI köite 2. jaosse.

Samaks ajaks oli ka muutunud Ustav'i normide iseloom, eriti 1863./65. a. Lõivude seadustiku avaldamise tagajärjel, mis võttis Ustavi realt normidelt seisusliku, järelikul avalikõigusliku iseloomu¹⁸ ja lühendas nad või paigutas ümber eraõiguse alale¹⁹. Millises ulatuses toimus see transformatsioon, seda ei tarvitse meil siinkohal üksikasjaliselt jälgida. Meie seisukohalt on tähtis 1835. a. olukorra konstateerimine ja selle püsimine ligikaudu Balti eraseaduste inkorporeerimise momendini.

Kuid kas omas Vene Seaduste Kogu esimene väljaanne ise seadusjõudu Venemaal? Teatavasti moodustab see omaette probleemi, mida ühed Vene juristid lahendasid jaatavas, teised eitavas mõttes. Kokkuvõtte väidetest, milledega põhjendatakse üht kui ka teist seisukohta, annab Šeršenevitš²⁰, kes kokkuvõttes konstateerib *communis opinio*'t, et Svod Zakonov oma esimeses väljaandes on seadus, mis asendab endist seadusandlust²¹. Veelgi suuremaid vaidlusi tekitab Svod'i järgnevate väljaannete juriidilise väärtuse küsimus. Mõned Vene juristid²² omistavad ka nendele seadusjõudu, kuid enamik, Šeršenevitši tõenduse järgi, loeb teisi väljaandeid seaduseks ainult siis, kui nende sisu vastab seadustele, milledest üks või teine tekst võetud, kusjuures lahkkelide korral Svod'i ja algteksti vahel mõõtuandev on viimane²³.

Jättes Svod'i teiste väljaannete seadusjõu probleemi lahendamiseks, peame täielikult ühinema Vene juristide seas valitsenud arusaamisega, et VSK esimest väljaannet tuleb lugeda seaduseks. Sellele seisukohale sunnib meid asuma kõige kõrgem manifest 31. jaanuarist 1833. a., mille 2. punktis tähendatakse, et Svod on kaadanud kõik enne teda kehtivad seadused, alates 1649. a. Uloženiye'st. Tõsi küll, sama manifesti 4. punktis lisatakse, et Svod ei muuda millegagi endiste sea-

¹⁸ *Op. cit.*, lk. 91.

¹⁹ Vrd. *op. cit.*, lk. 84.

²⁰ Obštšaja teorija prava, 1924. a., lk. 435, 436.

²¹ Erandi moodustab Korkunov. Vrd. Šeršenevitš, *op. cit.*, lk. 437, nr. 6.

²² Näit. Tsitovitš, vrd. Šeršenevitš, *op. cit.*, lk. 437.

²³ Vrd. Šeršenevitš, *op. cit.*, lk. 429.

duste efekti, vaid ainult ühendab need tervikuks. Sellest lisandist tahetakse järeldada ülepääsematut lahkeli 31. jaanuari manifesti kahe osa vahel ja jätta manifesti otsustamise juures täiesti kõrvale. Kui meie manifesti sisu selliselt ei invalideeri, vaid püüame tõlgendamismeetoditega, eeskätt ajaloolise tõlgendamisega punktide 2. ja 4 mõtet selgitada, nagu seda ka ette kirjutab Vene riigi põhiseaduse 1832. a. Svod'i I köite § 65 *i. f.*, siis näeme, et seaduseandja, käesoleval korral Vene riigi isevalitseja, monarh, Svod'i 1832. a. väljaannet vaatles seadusena ja tema sellisena kinnitas²⁴.

Niisugusel korral on aga paratamatu selle uue seaduse suhte selgitamine eelmistega, mida ka manifest teeb p. 2-s. Edasi tuleb tähendada, et vastuolu p. 2 ja 4 vahel ei olegi nii reaalne, nagu see esimesel pilgul paistab. Punkt 4 ei ütle, et kõik enne Svod'i antud seadused jääksid seadustena jõusse, vaid ta konstateerib ainult seda, et nende seaduste efektis (v deistvii) midagi ei muutu. S. t. seaduseandja kujutleb asja nii, et Svod'i režiim matemaatilise täpsusega langeb ühte Svod'i eelse normeringuga. Ja Vene seaduste inkorporatsiooni ajaloost teame, et sellise olukorra poole püüti algusest peale. „...keiser Nikolai I kõrvaldas iga mõtte ükskõik millistest uuendustest. Kogu asi pidi piirduma kehtiva õiguse kordaseadmisega, tohutu ja vähe kättesaadava seadusandliku materjali süstematiseerimisega,“ ütleb Šeršenevitš²⁵.

Kas tegelikult saavutati nii ideaalne ja süstemaatiline võrdus, seda saab öelda ainult siis, kui kõikide Svod'is leiduvate normide sisu ja ulatust võrrelda nende allikatega. Kuid juba nende tähelepanekute põhjal, mida oleme teinud Svod'i XI köite 2. jao vaatlemisel, võime väita, et ideaalset kokkukõla ei ole olemas. Samas XI köites võime leida §-e, mille all allikad puuduvad ja mida seepärast võime lugeda seadusandlikkudeks *nova'*deks. Ühes Svod'iga said ka need seaduseks, kuigi vastukäivald esialgsele kavatsusele ja eesmärkidele. Seadusandlust peame nägema aga ka kõikidel neil juhtudel, kus Svod'i norm oma ulatuselt või sisult erineb vastava allika omast, kui lähem uurimine peaks sel-

²⁴ Vrd. Šeršenevitš, *op. cit.*, lk. 429.

²⁵ *Op. cit.*, lk. 426.

liseid erinevusi avastama. Lahkhelide olemasolu konstateerimine inkorporatsiooni ja tema materjali vahel lubab ainult väita, et manifesti p. 4 ülesseatud tees ei vasta tegelikule olukorrale, mitte aga teha järeldust, nagu ei omaks *nova*'d üldse seadusjõudu, või nagu kehtiks norm inkorporatsioonile eelneval kujul. (Järgneb.)

Riigikohtu tegelus.

Tsiviilosakond.

Kuidas peab notar tõestama, et vastav leping on pimedal isiku eest tema palvel kellegi teise poolt alla kirjutatud?

Not.-sead. § 282 põhjal akte, mis koostab ja tõestab notar, kutsutakse avalikeks ehk notariaalseiks. Kui notar tõestab, et vastavale lepingule, mille sõlmimisel on osavõtjaks pime isik, on alla kirjutanud selle isiku palvel keegi teine isik, siis tuleb täita Not.-sead. § 106 eeskirjad, nimelt et pimedale isikule allakirjutatav leping tunnistajate juuresolekul ette loetaks ja tema kinnitaks, et see leping vastab tema taatele ja et tema palub enese eest selle lepingu kellelgi teisel isikul alla kirjutada (Not.-sead. § 113; Vene Senati TKD otsus 1906. a. nr. 100). Vastasel korral puuduks tõestus selle üle, et pime isik tõeliselt on tema nimel allakirjutatud lepingu sõlminud ja et see sisaldaks Not.-sead. § 340 eeskirjade järgi nõutavat nõusoleku avaldust, kui kinnistusraamatusse kinnistatakse vastavad õigused tema vastu.

Seda seisukohta ei kõiguta millegagi kaebaja poolt mainitud BES § 2915, mis ütleb, et kurtide, pimedate, kurtummade ja teisi füüsilisi puudusi omavate isikute poolt sõlmitud juriidilised toimingud loetakse kehtivaiks, kuni pole tõestatud, et need isikud toimingu sõlmimise ajal ei omanud selle eesmärgist vastavat arusaamist ega võinud määravalt väljendada oma tahet. Kui vastav toiming, mis kantakse kinnistusraamatusse ja mis tekitab teistele isikutele õigusi pimedal isiku vastu, siis on kinnistusjaoskonna ülemal Not.-sead. § 340 täpse eeskirja kohaselt tarvis just veenduda selles, et see toiming on sõlmitud nii, et pime selle eesmärgist ja sisust on teadlik ja on selgelt ja arusaamisega väljendanud oma tahet, et selle toimingu põhjal tema õiguste kitsendamiseks vastav loostis tehtaks kinnistusraamatusse. Kui aga notari poolt tõestatud lepingust, millele pimedal eest keegi kõrvaline isik on alla kirjutanud, selliseid asjaolusid tõsitada ei saa, siis ei või kinnistusjaoskonna ülem kinnistust lubada.

(RkhT toim. nr. 113 — R, 1938.)

T. G.

Vastutav toimetaja: R. Räägo.

Väljaandja: Tartu Õigusteadlaste Selts.

KAASTÖÖLISTELE!

Ajakirja mahutavuse tõstmiseks on nõutav, et avaldamiseks saadetud artiklid oleksid võimalikult kokku surutud. — Käsikirjad olgu selgesti loetavad; eriti soovitatav on masinakiri. — Korrektuurides on lubatud ainult trükivigade parandus ja äärmisel juhul üksikute sõnade muutmine. — Toimetuse jätab enesele õiguse käsikirju lühendada. Ühtluse tõstmiseks alluvad kõik käsikirjad keelelisele korrektuurile. — Autorid võivad saada artikleist äratõmbeid, mis soov tuleb märkida käsikirjale. Äratõmmete, artiklis kasutatud klišeede ja toimetuse kaudu tehtud tõlgete kulud kannab autor.

Käsikirjad saata aadressil: „Õiguse“ toimetuse, Tartu, Lai tän. 34.

1939. a. ilmub juriidiline ajakiri

„ÕIGUS“

20. aastat.

TOIMETUS:

R. Räägo (peatoimetaja), **E. Ein**, **K. Grau**, **T. Grünthal**, **H. Kadari**, **J. Kleesment**, **A.-T. Kliimann**, **E. Maddisoo**, **A. Palvadre**, **K. Parts**, **J. Uluots**.

Sisuks juriidilised artiklid, kodu- ja välismaa seadusandluse ülevaade, kohtute tegelus; eriti rõhutatakse Riigikohtu tegeluse käsitlemist.

Lisana annab „Õigus“ Riigikohtu 1936.—1938. a. otsuseid.

Lähemateks kaastöölisteks on Tartu ülikooli õigus-teaduskonna õppejõud, riigikohtunikud, vanemad kohtutegelased jne.

Aasta jooksul ilmub 10 numbrit.

Tellimishind: 8 krooni aastas, üksiknumber **85 s.**

On veel saadaval ajakirja kõik eelmised aastakäigud (1920.—1938. a. ühes lisadega) hinnaga kr. 111.50. Üksikaastakäike ühes vastavate lisadega on saadaval hinnaga: 1920. a. — kr. 1.50; 1921. a. — kr. 3; 1922. a. nr. 5—8 — kr. 4; 1923. ja 1924. a. à kr. 4; 1925.—1928. a. à kr. 4.50; 1929.—1935. a. à kr. 7, 1936.—1938. a. — à kr. 8.

Toimetus ja talitus: Tartu, Lai tän. 34.

Toimetuse sekretäri kõnetunnid sealsamas iga kolmap. ja reede, kell 12—13.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised.

K. Mattieseni trükikoda o.-ü., Tartu, 1939.

Ilmus 1. juunil 1939.

Hind 85 senti